

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

21923

UNIVERS

NIEUWE
GROND-BEGINSELEN

DER

VLAEMSCHE TÆL,

GESCHIKT NA DE BESTE NEDERDUYTSCHË TÆL-
MEESTERS.

Tot nut en vóórdeel der leergierige Jeugd;

Doór C. L. GYSELYNCK,

Leeraer der fransche en vlaemsche Taelen.

In tenui labor.

TE GENT,

By *J. Begyn*, op d'Appel-brug, in den
Engel.

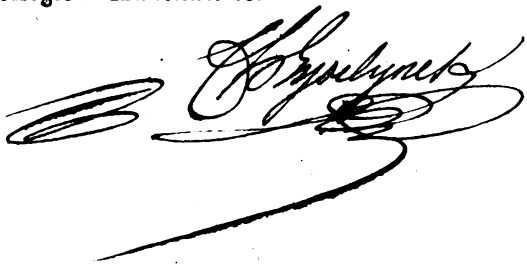
1 8 1 9.

Om my den eygendom van dit Werk te verzekeren, heb ik de afdruksels geplaetst in-gevolge de wet vanden 23 van herft-maend 1814.

Dus geene afdruksels zullen voór echt erkend worden, dan diemet myn hand-teecken bekleed zyn.

Dit Werk is te bekomen by den Opsteller, in 't Collegie te Audenaerde.

A highly stylized, cursive handwritten signature in black ink. The signature is written in a fluid, calligraphic style with many loops and flourishes. It appears to be the name 'J. G. de Meester'.

VOOR-REDE.

HET oogwit welk wy ons voorgesteld hebben in 't maeken deézer *GROND-BEGINSLEN*, is geweest de leerende jeugd eenen korten en gemakkelyken weg te baenen die haer tót de kennis onzer vlaemschemoeder-tael geleyde, en dus haer de koude en verdrietige moeyëlykheden spaere, welke de eerste leer-oeffeningen veroorzaeken.

Eenige agtbaere Tael-meesters hebben byna dat oogwit bereykt: maer alles te klaer willende ophelderen, en de diepgrondige beslissingen hen te wyd van hun ontwerp vervoerd hebbende, maekten zy eerder van hun werk eene geredeneerde spraek-konst, die den hooger en ouderdom betaemt, dan een enkel grond-beginsel, welk nogtans niet te enkel kan weézen, om de leergierige jongheyd alle walging te vermyden, wiens geest te weynig ontvouwd en veél te zwak is om die letterkundige moeyëlykheden te bevatten.

Wy hebben dien hinderpael opgemerkt en getragt hem uyt den weg te rukken, met dit werk regelmaetiger te maeken, en alle kleyne omstundigheden, geleerde onderzoeken te verwyderen die het geheugen overlasten zonder het begryp te verlichten.

Over de spelling is in 't lang verhandeld omdat de zelve niet te verwaerloozen is, als zynde van zeer groot belang tot het leeren onzer tael, en als den grond-steen waer op het overig des gebouws steunen moet.

Den heer Des Roches is stiptelyk in alle zyne regelen gevolgd, voór zoo veél zy de goede grond-woórding niet tegenstrydig waeren; en alle anderen zyn verbannen die, in eèn verondersteld order aeneengeschakeld, dus na de beste nederduytsche tael-bebouwers niet konden geschikt weézen. Verre van ons alle moedwillige hekel-zugt!... Wy herhaelen nog eens dat het doól-wit van dit werk, enkelyk het nut en voórdeel der jeugd is geweést; en dus bidden wy den leézer, uyt dien inzigte, onze opregtheyd te ontschuldigen, welke ten anderen niet strekt dan tot voórtplanting onzer vlaemsche moedertael, indien wy eenige misslagen, die den heer Des Roches en anderen begaen hebben, voór den dag brengen.

Wy hebben in dit werk alleenelyk echte woóren gebruykt voór de tael-kundige benaemingen, zonder uytheémsche in het zelve te gedoógen, om dat onze tael aen geene vremde in rykdom van woóren wyken moet, en dewyl wy voór eene dwaesheyd houden, iemand iets voór-te-stellen in eene tael, welke hy niet verstaet. Doch men heéft eene verklaering der konst-woóren onzer vlaemsche tael met die der latynsche en fransche, hier voór af opgegeéven, ons laetende voórstaen dat zy den leerling, zich in die taelen willende oeffenen, niet onnuttig zal zyn, maer in tegendeel tot voórdeel strekken, vermits alle taelen onder malkander zekere stellingen gemeyn hebben, en dus die beduydenis tot inleyding der anderen dienen kan.

'Er zyn eenige nieuwe regelen ingevoerd , de welke, zoo wy hoópen, zullen aengenomen worden, aengezien zy uyt de bronnen der geleerdste schryvers geput zyn, en op de beste gronden steunen.

Den stiel van dit boekken is na het begryp des leerlings geschikt, om hem de leer-wyze, die uyt inzicht zyner zwakheyd, met zonneklaere en niet met duystere zinnen moet opgetooyd zyn, gemakkelyker voór-te-stellen.

'Er blyft ons over de toegeévenheyd onzer leézers af-te-eysschen, ter oorzaak vande moeyelykheyd der schoól-boeken, in welkemen gedueriglyk zyn vernuft moet beteugelen, en zynen stiel verdraeyën om de aendagt en het geheugen van den leerling niet te vermoeyën, en deszelfs leer-zugt niet te verveelen.

Het zou misschien kunnen gebouren dat de bescheydenetuelzuyveraers (puristes) in het nauwkeurig onderzoeken van dit werk, eenige mislagen, waer zulke boeken aen onderworpen zyn, ontdekten: wy zullen hun bedunkens met alle dankbaerheyd ontfangen, en ons na hunne reden, zoo zy gegrond is, schikken, en dan dit werk de noodige verbeteringen doen ondergaen.

Mag de uytvoering van dit werk, de jeugd, voór wie het ondernomen is, tot nut en voórdeel strekken! 't is 't voórwerp onzes hoogmoeds, en de vergelding onzes arbeyds....

KONST-WOORDEN in dit Werk gebruikt.

Spel-konst, spelling.	Ortographie.	Ortographia.
Letter. (hoofd-letter).	Letter (majuscule).	Littera (majuscula).
Eynd-letter.	Letter finale.	Ultima littera.
Letter-greép.	Syllabe.	Syllaba.
Een letter-greépig.	Monosyllabe.	Monosyllaba.
Twee letter-greépig.	Dissyllabe.	Dissyllaba.
Dry letter-greépig.	Trissyllabe.	Trissyllaba.
Veel-ledig.	Polosyllabe.	Polosyllaba.
Bynaabte letter-greép.	Pénultième syllabe.	Penultima syllaba.
Grond-beginselen.	Elémens.	Rudimenta.
Spraek-konst.	Grammaire.	Grammatica.
Uytspraek.	Prononciation.	Pronunciatio.
Spraek-deel.	Partie du discours.	Pars orationis.
Benaeming.	Dénomination.	Denominatio.
Klank.	Son.	Sonus.
Klinker. (korten, langen klinker).	Voyelle. (brève, longue).	Vocalis. (brevis, longa).
Mede-klinker.	Consonne.	Consonans.
Twee-klinker.	Diphthongue.	Diphthongus.
Dry-klinker.	Triphthongue.	Triphthongus.
Woord. (saemengesteld).	Mot (composé).	Vox. (composita).
Woordgronding.	Etymologie.	Etymologia.

Wortel-woord.
Naem-woord.
Verkleyn-woord.
Zelfstandig naem-woord.
Byvoeglyk-woord, byvoegsel.
Geslacht- of lid-woord.
Voornaem-woord.
Persoonelyk.
Bezittend.
Aenlooneud.
Vraegend.
Betrekkeelyk.
Onbepaeld.
Wederkeurig, inkeurig.
Buyging, naembuyging.
Naemval.
Noemer,
 1 en. naemval.
Teeler,
 2 en. naemval.
 5 en. naemval.
Geeyer,
 4 en. naemval.
Aenklager,
 5 en. naemval.
Roepcr,
 6 en. naemval.
Afneemer,
Beheerscher,

Mot radical.

Nom.
Diminutif.
Substantif.
Adjectif.
Article.
Pronom.
 - - - - - **personnel.**
 - - - - - **possessif.**
 - - - - - **demonstratif.**
 - - - - - **interrogatif.**
 - - - - - **relatif.**
 - - - - - **indéfini.**
 - - - - - **réfléchi.**
Déclinaison.

Cas.
Nominatif. (sujet).
Genitif.
Datif.
Accusatif. (régime).
Vocatif.
Ablatif.
Sujet.

Vox radicalis.

Nomen.
Diminutivum.
Substantivum.
Adjectivum.
Articulus.
Pronomen.
 - - - - - **Personale.**
 - - - - - **Possessivum.**
 - - - - - **Demonstrativum.**
 - - - - - **Interrogativum.**
 - - - - - **Relativum.**
 - - - - - **Indefinitum.**
 - - - - - **Sibi ipsi relativum.**

Declinatio.

Casus.
Nominativus.
Genitivus.
Dativus.
Accusativus.
Vocativus.
Ablativus.
Subjectum.

Bebeersching.
Bepaald lid-woord.
 Onbepaald - - -
 Deelend naam-woord.
Geslacht.
 Mannelyk geslacht.
 Vrouwelyk - - -
 Onzydig - - -
Getal.
 Enkelvoud, eenvoud.
 Meervoud.
 Uytgang.
 Trappen van beteekening.
 Den vaststellenden trap.
 Den vergelykenden.
 Den overtrellenden.
 Byvoegelyk tel-woord.
Getal-naem.
Hoofd-getal.
Rang-schikking getal.
Stoffe.
Gedaente.
Scheyding.

Régime.
Article défini.
 - - - indéfini.
Nom partitif.
Genre.
 - - - masculin.
 - - - féminin.
 - - - neutre.
Nombre.
Singulier.
Pluriel.
Terminaison.
Degrès de signification.
Positif.
Comparatif.
Superlatif.
Adjectif de nombre.
Nom de nombre.
Nombre cardinal.
Nombre ordinal.
Matière.
Forme.
Division.

Casus reclus.
Articulus definitus.
 - - - indefinitus.
Nomen partitivum.
Genus.
 - - - masculinum.
 - - - femininum.
 - - - neutrum.
Numerus.
Singularis.
Pluralis.
Terminatio.
Gradus significationis.
Positivus.
Comparativus.
Superlativus.
Numerale adjectivum.
Numerale nomen.
Cardinalis numerus.
Ordinalis numerus.
Materia.
Forma.
Divisio.

Onderscheyd.	Difference.	Differentia.
Werking.	Action.	Actio.
Uytneeming.	Exception.	Exceptio.
Werk-woord.	Verbe.	Verbum.
Regelmaelig werk-woord.	Verbe Régulier.	Regulare.
Onregelmaelig.	- - Irrégulier.	Irrégulare.
Persoonelyk.	- - Personnel.	Personale.
Onpersoonelyk.	- - Impersonnel.	Impersonale.
Bedryvend.	- - Actif.	Activum.
Lydend.	- - Passif.	Passivum.
Onzydig.	- - Neutre.	Neutrum.
Voornaemlyk.	- - Pronominal.	Pronominale.
Wederhoorig.	- - Réciproque.	Réciprocum.
Hulpzaam-werk-woord. (hulp-woord).	Verbe auxiliaire.	Verbum auxiliare.
Aantoonende wyze.	Indicatif.	Modus indicativus.
Gebiedende wyze.	Impératif.	Imperativus.
Aenvoegende wyze.	Subjonctif.	Subjunctivus.
Onbepaelende wyze.	Infinitif.	Infinitivus.
Tegenwoordigen tyd.	Temps présent.	Tempus præsens.
Onvolmaekten voorleden tyd.	Prétérit imparfait.	Præteritum imperfectum.
Volmaekten voorleden tyd.	Prétérit parfait.	Præteritum perfectum.
Maer dan volmaekten voorleden tyd.	Prétérit plusque parfait.	Præteritum plusquamperfectum.

Onzekeren tyd.
 Toekommenden tyd.
 Samengestelden toekommenden tyd.
 Deel-woord.
 Werkend, bedrijvend.
 Lydend. (voorleden).
 Draeg-woord, onafdaelend.
 Vervoeging.
 Regelmaetige vervoeging.
 Onregelmaetige - - -
 Persoon.
 Eersten persoon.
 Tweeden persoon.
 Derden persoon.
 By-woord.
 Koppel- of voeg-woord.
 Voorzetsel.
 Tusschen-zetsel.
 Saemenbindend voeg-woord.
 Scheydend - - -
 Wederstrevend - - -
 Verhaelend - - -

Incertain, conditionnel.
 Temps futur.
 Futur composé.
 Participe.
 Actif.
 Passif, Passé.
 Gerondif.
 Conjugaison.
 Conjugaison régulière.
 - - - irrégulière.
 Personne.
 Première personne.
 Seconde personne.
 Troisième personne.
 Adverbe.
 Conjonction.
 Préposition.
 Interjection.
 Conjonction copulative.
 - - - disjonctive.
 - - - adversative.
 - - - récitative.

Incertum.
 Tempus futurum.
 Futurum compositum.
 Participium.
 Activum.
 Passivum.
 Gerundium.
 Conjugatio.
 Conjug. regularis.
 Conjug. irregularis.
 Persona.
 Persona prima.
 Persona secunda.
 Persona tertia.
 Adverbium.
 Conjunctio.
 Præpositio.
 Interjectio.
 Conjunctio copulativa.
 - - - disjunctiva.
 - - - adversativa.
 - - - narrativa.

Voorwaardelyk	- - -	conditionnelle.	:: - -	conditionalis.
Reden-geévend	- - -	causative.	- - -	causativa.
Tyd-schikkend	- - -	de temps, d'ordre	- - -	temporis, ordinis.
Besluitend	- - -	conclusive.	- - -	concludens.
Vergelykend	- - -	comparative.	- - -	comparativa.
Uytzonderend	- - -	restrictive.	- - -	exceptiva.
Vervoegend	- - -	pour ajouter.	- - -	subjectiva.
Bevestiging.		Affirmation.		Affirmatio.
Loochening.		Négation.		Negatio.
Ondervraeging.		Interrogation.		Interrogatio.
Uylacting.		Ellipse.		Ellipsis.
Zinsneede. (,)		Virgule.		Comma.
Stipsneede. (;)		Point virgule.		Semicolon.
Tweeling-stip. (:)		Deux points.		Colon, duplex punctum.
Stip. (.)		Point.		Punctum.
Tusschen-stelling. ()		Parenthèse.		Parenthesis.
Bind-streep. (-)		Trait d'union.		Signum unionis.
Vraag-teeken. (?)		Signe d'interrogation.		Signum interrogationis.
Uytroepings-teeken. (ó)		Signe d'exclamation.		Signum exclamationis.
Verwonderings-teeken. (!)		Signe d'admiration.		Signum admirationis.
Opschorrings-stippen. (.....)		Points suspensifs.		Puncta suspensiva.
Aphaelings-teeken (α)		Guillemets.		Citantia signa.

Wederzydsch geluyd-teeken (^)
Scherp klank-teeken. (/)
Deel-teeken (..)
Letter-uyltaelings-teeken. (')

Accent circonflexe.
Accent aigu.
Treme.
Apostrophe.

Accentus circumflexus.
Accentus acutus.
Trema.
Apostrophus.

AZMERKING. Men heeft de hier bovenstaende teekens der afstipping, om kortheydshalve niet verklaerd; doch de heeren Leeraers, Onderwyzers en Schoól-meesters worden verzocht de zelve, na maete dat zy voorkoomen, aen hunne leerlingen uyt-te-leggen, en door de noodige verklarings en voorbeelden op-te-lichten.

NIEUWE
GROND-BEGINSELEN
DER
VLAEMSCHE TAEI.

EERSTE DEEL.

Handeling over de Spel-konst.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de Letters in de spelling gebruykt.

DEVlaemingen bedienen zich van zes-en-twintig letters om hunne gedagten te schryven, de welke zyn:

A, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z (1).

Ziet hier hunne verbloemde uytpraek:

A, be, ce, de, e, ef, ghe, ha, i, jhe, ka, el, em, en, o, pe, ku, er, es, te, u, ve, we, ix, y, zet.

Die letters worden verdeeld in *klinkers* en *medeklinkers*.

(1) Men zou de *q* en de *x* uyt onze tael moeten bannen, en die alleenelyk laeten voor de *onnederduytsche* woorden en vremde eygene naemen; B. V.: *quint, quartier, quitancie, quotient, qualiteyt, quantiteyt, Quirinus, Quintilianus*: -- *Fix, Xerxes, Xaverius*.

De *x* dan een woord beginnende, klinkt als eene scherpe *s*, als in *Xenophon*; maer staende in het midden of op 't eynde van een woord, luyd zy als de *ks*, als in *Alexander, Felix*; leest *Aleksander, Feliks*.

De klinkers zyn: *a, e, i, o, u, y*: aldus ge-
noemd, om dat zy zonder behulp van anderen
uytgesproken kunnen worden.

De overige letters noemt men mede-klinkers,
om dat zy zonder behulp der klinkers geenen
klank uytmaeken.

De *twee-klinkers* en *dry-klinkers* worden uyt
de klinkers gemaekt.

De twee-klinkers zyn: *ae, ai, au, ee, ei,*
eu, ey, ie, oe, oo, ou, ue, uy.

De dry-klinkers: *aeu, ieu, oey, ooy.*

I. AFDEELING.

Uytspraek der Klinkers.

De *a* heeft eenen harden klank van eenen
mede-klinker gevolgd, als in *ban, gat, bad,*
van: maer wanneer'er eene *e* bygevoegd is,
word deézen klank een weynig zagter, als *baen,*
gaet, baet, vaen. Zy is lang in *baden.*

De *e* is zagt kort in *de, te,* zagt lang in *reden,*
weék (dagen der weék), scherp kort in *vel, bel,*
snel, scherp lang in *teen, steen, week* (zwak,
flauw).

De *i* klinkt in *wind, min, kin, zin.*

De *o* is zagt kort in *dof, dom,* scherp kort
in *zot, pot, slot.*

De *u* luyd in *stuer, buerman,* en is lang:
maer wanneer'er eene *e* voórstaet, word zy wat
zagter uytgesproken, als: *steur, deur*: zy is kort
in *dun, bul, kus, vrugt.*

De *y* klinkt in de woórden *byten, gy, tyd,*
waer in zy hard word uytgesproken. In de vremde
en onechte woórden luyd zy dikwils als eene *i*;
B. V.: *Pyrrhus, syllabe, Cyrus*; leést *Pirrhus,*
sillabe, Cirus.

Men gebruykt de *y*, en niet de *i*, op 't eynde der lettergreépen en woórden, waer zy den eenigen klinker is, B. V.: *brouwery*, *gy*, *hy*, *my*, *gety*.

Ook in de woórden, waer de lettergreépen, in 't verkorten, eenen mede-klinker aenneémen, B. V.: wanneer men *ly ken*, *stry den*, enz. verkorten wilt, moet men schryven *lyk*, *stryd*.

II. AFDEELING.

Uytspraak der Mede-klinkers.

De *b* luyd in *bad*, *bed*.

De *c* word in 't begin der woórden en lettergreépen nooyt gebruykt, ten zy in *cier*, *cieraed*, *vercieren* en deszelfs afstammelingen; welke woórden sommige ook schryven: *sier*, *sieraed*, enz.

De *c*, staende voór *e*, *i*, en de twee-klinkers welke dien klank behouden, luyd als eene *s*.

Men gebruykt in 't zuyver vlaemsch de *k* in plaets van de *c*, als *kruys*, *kool*, en niet *cruys*, *cool*.

Men behoud nogtans de *c* in de onnederduytsche woórden, als *Ceres*, *ceremonie*, *ceder*, *cipier*, *Cicero*, *citroen*, *Cesar*, *Christus*, *christelyk*, *Corinthiën*.

De *c* die eertyds voór de *k* stond, is als noodeloos uyt de tael gebannen: men schryft niet meer *ick*, maer *ik*.

De *ch* heéft byna altyd den klank van de *g*, als in *dicht*, *lichaem*, *doch*.

De *sch* vind men in de woórden *schiet-schans*, *schat*, *schild*, *schelde*, *schoof*.

De *f* en *d* luyden in *daer*, *dat*; *faem*, *feyl*, *fel*.

De *g* heeft den klank in *God*, *gaet*; op 't eynde der letter-greépen heeft zy den klank van de *ch*, B. V.: *berg*, *kryg*, *dog* (hond), *dag*.

De *h* klinkt als *ha*, en moet een weynig uyt de borst gegalmd worden; als: *hond*, *haen*, *hoog*, *haet*.

De *h* die naer de *g* en naer de *t* volgde, is als overtollig verbannen: aldus schryft men *gy* en niet *ghy*; *tien*, en niet *thien*.

De *j*, mede-klinker doór haere schielyke uyt-spraek, vind men in het begin der letter-greépen, als in *jeugd*, *ja*, *jagt*; zy is eygenlyk niet anders dan den klinker *i*.

De *k*, *l*, *m*, *n*, *r* luyden in *koning*, *koussen*, *kussen*; *lot*, *leeg*, *laets*; *maer*, *mat*, *men*; *nat*, *neen*; *raed*, *roer*.

De *p* staende by de *h*, word als eene *f* uytgesproken, als *philosoóph*, (1) *propheet*, (2) leest *filosoóf*, *profeet*, welk ten anderen maer in vremde naemen geschied.

De *p*, in de onechte of uytheémsche woorden, onmiddelyk van eene *t* gevolgd, word te saemen met de *t* als eene enkele *t*, hard uytgegald, als *Ptolemeus*.

Het zelve zy aenmerkt wanneer zy onmiddelyk van eene *s* gevolgd is; B. V.: *psalm* (zang-lied, snaergezang van David), *pseudographie* (valsche beschryving) *Psittacus*.

Men schryft hedendags *kw* in plaets van *qu*: *kwaed*, *kweelen* en niet *quaed*, *queelen*.

'Er is een groot onderscheyd van geluyd tuschen de *s* en de *z*; scherp in de *s* als in *suyker*, *soldaet*, *sabel*, en zagt in de *z* als in *zuyger*, *zolder*, *zadel*.

(1) Wysgeêr.

(2) Verkondiger, Gods-tolk.

De *s* in 't begin der lettergreépen heéft eenen harden klank als: *schreeuwen, sommige, salaed*. Ook wanneer zy van eene *c, l, m, n, p, t*, onmiddelyk gevolgd is; B. V.: *schyn, slaep, smid, snel, spoók, stier*.

In 't midden of op 't eynde der lettergreépen, heéft zy eenen min harden klank, als *persoon, gras*.

De *t* vind men in *tafel, tal, tot*.

Ti, in de onechte woorden, van eenen klinker gevolgd, heéft den klank van *ci*: *oratie, natie*; leést *oracie, nacie*.

De *v* klinkt in *vader, verbod, veél*.

De *w* vind haere plaets in *wille, wolle, wat*, die men langzaam uytspreekt. Op 't eynde eener lettergreép word zy nauwelyks gehoord, als in *schreeuw, blauw*.

De *x*, die men eertyds plagt te gebruyken in plaets van *ks*, word niet meer geschreeven; dus, *ekster, bliksem* en niet *exter, blixem*.

De *z* neémt geen en anderen mede-klinker dan de *w* naer zich; B. V.: *zwart, zwieren, zwaen*.

III. AFDEELING.

Van de Twee-klinkers.

Ae is zagt lang: *zwaer, pael, zael, strael*.

Au word als *ao* uytgesproken: *pauw, paus, dauw*.

'Er is een groot verschil van geluyd tusschen *ee* zonder en *eé* met een scherp geluyd-teecken, als blykt in: *het is eene weeke weék*. De arme *weezen* (ouderlooze kinders) moet men barmhertig *weézen* (werk-woórd).

Eé, in plaets van *ei*; B. V.: in *peérd, veérdig, geérn*, voór *peírd, veírdig, geírn*, begint den voórrang te verliezen. **B**

Ey heeft den harden klank van de *y*, als *hey-
lig*, *feyl*, *zeyl*, *heusheyd*.

Ie word als de *i* uytgesproken op 't eynde der lettergreépen, als *die*, *wie*, *bie*. Zy heeft eenen scherpen klank wanneer zy van eenen medeklinker gevolgd is: *cier*, *dier*, *gebied*, *stiel*.

Oe hoort men in *bloed*, *moed*, *zoet*, *stoel*, *boek*, *vloed*, *boef*, *groen*, *sloep*.

Oo zonder scherp-geluyd-teeken, heeft eenen zagt-vloeyenden klank, als *doop*, *room* (van de melk), *stroo*, *look*, *kool* (zeker gewas).

Oó met een scherp-geluyd-teeken, heeft eenen harden klank, als in *koórñ*, *toórñ*, *woórd*, *doól-
hof*, *kloóf*, *oórlog*, *koól* (om te branden), *voór*, *doór*.

Ou klinkt in *aenschouw*, *berouw*, *mout*, *goud*, *zout*.

Ue luyd gelyk de lange *u*: *stuer*, *vuer*, *ge-
buer*, *uer*, *duer*, *muer*, *natuer*, *schuer*.

De uytspreek van de *uy* word doór het gehoor geleerd: *zuyger*, *fluyt*, *spruyt*, *bruyd*, *tuyg*, *kruyd*, *tuyñ*.

IV. AFDEELING.

Van de Dry-klinkers.

Aey, klinkt in *fraey*, *draey*, *zaeyën*.

Eeu word doór het gebruyk en het gehoor gekend: *eeuw*, *leeuw*, *spreeuw*, *sneeuw*.

Ieu, vind men doór het gehoor: *nieuw*, *ver-
nieuwten*, *kieuwen*.

Oey, word zagt uytgesproken: *groeyën*, *moeyte*, *boey*, *vloeyën*, *foey*, *bloeyën*.

Ooy is meer ontsloten en word min zagt uytgesproken als de *oey*; B. V.: *kooy*, *dooy*, *hooy*, *tooy*, *mooy*.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Woorden en Lettergreepen.

Men heet lettergreép, eene of verscheyde letters die eenen klank hebben, en te gelyk worden uytgesproken: als *onverzaedelykheyd*, waer in zes lettergreepen zyn: *on-ver-zae-de-lyk-heyd*.

De *een-lettergreepige* woorden zyn: *tyd*, *bier*, *baen*, enz.

De *twee-lettergreepigen*, als *ge-tier*, *lom-mer*, *an-ker*, enz.

De *dry-lettergreepigen*, als *ver-dicht-sel*, *bor-duer-sel*, *on-der-zoek*, *lom-mer-ryk*, enz.

Men heet *veél-ledige*, de woorden die uyt verscheyde lettergreepen bestaen, als *aen-ice-ke-ning*.

Een woórd bestaet uyt eene of meer lettergreepen, als *boom*, *roem*, *vrien-din*, *gods-dienst*.

Die verhandeling der lettergreepen en woorden hangt meest van het gebruyk en van de onder-vinding af.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Hoofd-letters.

Het gebruyk wilt dat men met hoofd-letters schryve:

1° Het begin van ideren zin.

2° Naer ider stip of begin van eenen volkoómen zin.

3° De eerste letters der eygene naemen, alzo ook de woorden die eenige weérdigheyd beduyden.

4° Het begin van ider *veérs* in de dicht-kunde.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de Welluydenheyd.

Het zal niet buÿten bestek weëzen hier een weynig over de zoetluydigheyd te handelen.

Er word somtyds, welluydenheydshalve, in de afgeleyde woorden eene letter weggelaeten of bygevoegd; B. V.: *welluydenheyd* voór *wel-luydendheyd*; *gelegenheyd* voór *gelegendheyd*; *kleyner*; *schooner*, *sneller*, voór *kleynder*, *schoonder*, *snelder*.

Wanneer men eene letter in sommige woorden invoegt, geschied dit om der zelve uyt spraek te ondersteunen; B. V.: *verfoeyelyk* voór *verfoeylyk*; *om zynent wille*, voór *om zynen wille*.

Men vind dit gemeenlyk in woorden, waer de *b*, *d*, *f*, *g*, *k*, *m*, *n*, *p*, *w* op de *l* stuyten, dan moet men'er de zachte *e* inlassen; B. V.: *daedelyk*, niet *daedlyk*; *liefelyk*, niet *lieslyk*; *mannelyk*, niet *manlyk*; *vrouwelyk*, niet *vrouwlyk*: uytgenomen *vergeestlyk*, *aenzienlyk*, *doenlyk*, *gewoonlyk*, enz. (Ziet WEILANDS nederduitsche Spraak-kunst).

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de Geluyd-teekens.

Er zyn dry geluyd-teekens: *het wederzydsch geluyd-teeken* (kap boven sommige letters), *het scherp klank-teeken*, en *het deel-teeken*.

Het *wederzydsch geluyd-teeken* (^) word gebruykt, wanneer men eenige letters uytlaet; B. V.: *heldedaen* voór *heldedaeden*; *neer* voór *neder*; *behoen* voór *houden*; *slaen* voór *slaen*.

gen; moër voór moeder; vaër voór vader; zwaerigheên voór zwaerigheden.

De dichters gebruyken veel dat teeken tot het maeken hunner rymen; B. V. :

Dien krygsman was eertyds den grootsten vorst der aerde,
 Daer was geen' koning die zyn' luyster evenaerde :
 Maer zyn' eerzugtig' geest om 't heel al te gebiën,
 Verdierf hem. 'S weirelds roem moet men als rook aenzien.

G.....

Voór te gebieden.

Maer toen de helt (1) begon te spreéken, en haer hant (1)
 Te vatten, met gebeën om hulp en onderstant (1),
 En haer zyn trouw te biën,

VONDEL - op Jazon en Medea.

Voór met gebeden -- te bieden.

Het *scherp geluyd-teeken* (1) dient tot de lettergreépen die eenen harden of scherpen klank hebben, als *koól*, *weék*.

(1) Wy koómen met den heer *Des Roches* overeen, wanneer hy zegt bladz. 31 zynere spræk-konst, dat *de zuyperste schrypers der nederduytsche tael, altyd tusschen den noemer en den aenklaeger verschil hebben gemaakt, schryvende in den noemer: de man, en in den aenklaeger den man.* Dat kan wel de dicht-kundige vryheyd raeken, die'er ten anderen eene zekere welluydenheyd aengeeft; en dus kunnen wy hier *de helt* niet teenemael verwerpen. Maer de woórd *helt*, *hant*, *onderstant*, met eene *t* te laeten eyndigen, gelyk den alomberugten *Vondel* gedaen heeft, schynt ons groote feylen te weezen, en uyt den rym en onrym te moeten bannen, doórdien die woórd, in het verlangen, noodzaekelyk eene *d* vereysschen, en dus wy *de helden*, *de handen*, *de onderstanden*, en niet *de helten*, *de hanten*, *de onderstanten*, schryven moeten: het geén anderzins een wangelyd zon veroorzaeken, en onze grond-regels teenemael tegenstryden.

Het deel-teeken (··) of twee stippen op eenen klinker, dient om aen-te-wyzen dat het eene nieuwe lettergreép begint, en bescheydentlyk moet uytgesproken worden, als *zeeën, dooyër* (van een ey). Die woórden hebben twee lettergreépen: *zee-en, dooy-er*.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van het Letter-uytlaetings teeken.

Dat teeken dient om eene of verscheyde letters uyt-te-laeten; B. V. : *d'hoóp voór de hoóp; op dat ik leer', voór op dat ik leere.*

Die letter-verkortingen gebeuren dikwils in de lid-woórden, voórnaemen, en eenige woórd-ledenkens, als 's, 't, 'k, 's, t', in plaets van *des, het, ik, is, te*; B. V. :

'S *morgens* in plaets van *des morgens*; 't *jaer der stigting* voór *het jaer der stigting*; 'k *wil* voór *ik wil*; dit 's *Seneca* voór *dit is Seneca* (G. BRANDT op L. Anneus Seneca) *t'uwent* voór *te uwent*; 's *middags*; 's *jaers*; 's *avonds*; 's *nagts*; 's *dags*; 's *maends*; 's *weéks*; 's *winters*; 's *zomers*; 's *agtermiddags*; 's *volks voórstaender*; wil 'k.

Men stelle altyd een streépken (') in de plaets van de letters die men uytlaet.

Men bemerke dat men t' zet in plaets van *te* voór een woórd dat met eenen klinker begint, als t' *Audenaerde* voór *te Audenaerde*: maer niet t' *Gent* voór *te Gent*, om dat dit woórd met eenen mede-klinker begint.

De letter-afflaeting koómt ook te pas in de werk-woórden en byvoegelyke-naem-woórden, als *verbet'ren*, voór *verbeteren*; *sneuw'len*,

voór sneuvelen; dankb're voór dankbaere: Dit raekt de dicht-kunde; B. V.:

Op dat ik d'aders *vull* met versch en jeugdig bloed.

Van den Vondel.

Voór: op dat ik de aders vulle.

Ik ken u, Omar! 't is vergeefs met list te poogen
Dien dwaalgeest alseen'heldteschild'ren voormyn'oogen;
Ja, schoon gy elders 't volk beguichelt doór uw reën,
'K veragt den afgod, die doór hen word aengebeën.

(MAHOMET. *Treur-spel, eerste bedryf, vierde tooneel*).

Voór: *Het is — eenen held — te schilderen — myne oogen — het volk — uwe reden — ik veragt — word aengebden.*

T W E E D E D E E L.

Bevattende de Regels der Spraek-konst.

Van de Deelen der Redevoering.

DE nederlanders of vlaemingen hebben tien soórten van woórden om hunne gedagten uytte-drukken, te weeten:

Het *zelfstandig-woórd.*

Het *byvoegelyk naem-woórd.*

Het *geslacht-woórd.*

Het *voórnaem-woórd.*

Het *werk-woórd.*

Het *deel-woórd.* (1)

} Deéze zes eerste zyn veranderlyk.

(1) Men zou het deel-woórd als een tiende spraek-deel niet behoeven te aenzien: want van een werk-woórd afstammende, kan het maer een deel van een deel der redevoering weezen.

Het *By-woórd.*Het *Voór-zetsel.*Het *koppel-woórd.*Het *tusschen-werpsel.*} De vier laetste zyn
onveranderlyk.

Zy heeten die tien soórten van woórden, *grond-beginselen* der redevoering.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het zelfstandig Woórd.

I. AFDEELING.

Over deszelfs verdeeling.

Het zelfstandig woórd is een woórd dat eenen persoon of eene zaak beteekent.

Daer zyn dry soórten van zelfstandige naemwoórden: de *gemeyne*, de *eygene* en de *verzamelende*.

De gemeynen betaemen alle schepselen eener natuer, als *mensch*, *vrouw*, *stad*, enz.

De eygenen passen toe aen byzondere naemen, als *Karel*, *Catharina*, *Audenaerde*, enz.

De verzamelenden drukken de vereeniging van verscheyde voórwerpen uyt, als *volk*, *leger*, *menigte*, *bosch*, enz.

De naemen worden nog verdeeld in *enkele*, als *hof*, *dwang*, *gierig*; en in *saemengestelde*, als *gerechts-hof*, *bedwang*, *eergierig*.

Eyndelyk verdeelt men-ze in *oorsprongelyke*, als *broeder*, *vraek*, *blind*; en in *afstammende*, als *broederschap*, *vraekzugt*, *blindheyd*.

II. AFDEELING.

Van de Verkleyn-woórden.

De verkleyn-woórden zyn die eenige vermindering in hunne bediedenis te kennen geéven.

Om die te maeken stelt men de lettergreép *ken* agter den naem, als *hof*, *hofken*; *boom*, *boomken*.

U Y T N E E M I N G E N.

Alhoewel het gebruyk in dien regel den besten leermeester zy, kan men nogtans de volgende uytzonderingen voórschryven.

1. De woórdén welke hunnen uytgang hebben in *b*, *d*, *l*, *m*, *n*, en die letters in meervoud verdobbelende, behouden die verdobbeling en neémen *eken* of *etje* aen; B. V.: *krab*, *krabbeken* of *krabbetje*; *krib*, *kribbeken* of *kribbetje*; *bed*, *beddeken* of *beddetje*; *wal*, *walleken* of *walletje*; *lam*, *lummeken* of *lammetje*; *man*, *manneken* of *mannetje*.

2. De geénen die uytgaen in *d*, en welkers eynd-letter in meervoud niet verdobbelt, neémen *eken* of *je* aen; B. V.: *hond*, *hóndeken* of *hondje*; *lied*, *liedeken* of *liedje*.

3. Men voegt *sken* of *je* by de geénen die eyndigen in *g* en *k*; B. V.: *berg*, *bergskén* of *bergje*; *wieg*, *wiegskén* of *wiegje*; *bok*, *bokskén* of *bokje*.

4. Sommigen, uytgaende in *l*, *n*; *r*, *w*, neémen *tje* aen, wanneer zy met eenentwee- of *dry-klank* eyndigen; B. V.: *deel*, *deeltje*; *pael*, *paeltje*; *haen*, *haentje*; *been*, *beentje*; *dier*, *diertje*: *koey*, *koeytje*; *zwaluw*, *zwaluwtje*. *Ster* heéft *sterreken* of *sterretje*.

5. Die uytgaen in *p*, willen *peken* of *petje*, ook *ken* of *je*; B. V.: *pop*, *poppeken* of *poppetje*; *kop*, *kopken* of *kopje*; *schaep*, *schaepken* of *schaepje*.

6. Die eyndigen in *t*, willen *je*, als *poot*, *pootje*.

7. Men schryft ook *jen* en *ken* in plaets van *je*, als *dierjen*, *dierken*.

8. Die hunnen klinker in meervoud veranderen, maeken hunne vermindering in het meervoud, als van *stad*, meervoud *steden*, maekt men *stedeken* of *steédje*; van *schip*, meervoud *schepen*, *scheépken*, of *scheépje*.

III. AFDEELING.

Over de Getallen, of het Enkel- en Meervoud.

Daer zyn twee getallen, te weeten: het enkelvoud, welk de eenheyd der voorwerpen uyt-drukt; B. V.: *man*, *boek*; en het meervoud welk 'er de meerderheyd van te kennen geeft, als *mannen*, *boeken*.

IV. AFDEELING.

Maeking van het Meervoud in de zelfstandige naemen.

Men voegt *en* by den uytgang van het zelfstandig naem-woord in enkelvoud, of *n* indien het in *e* uytgaet; B. V.: *held*, meervoud *helden*; *zoon*, meervoud *zoonen*; *zonde* *zonden*; *eynde*, *eynden*.

Die uytgaen in *ing* en *y* nemen ook *en* aen, als *beweéging*, meervoud *beweégingen*; *berisping*, *berispingen*; *ouderling*, *ouderlingen*; *brouvery*, *brouveryen*; *maetschappy*, *maetschappyen*; *heerschappy*, *heerschappyen*.

UYTNEÉMINGEN.

1. *Sch*, naer eenen klinker, word veranderd in *sschen*, B. V.: *flesch*, meervoud *flesschen*; *bosch*, *bosschen*.

2. De zelfstandige naem-woorden die uytgaen in *heyd*, veranderen in het meervoud *heyd* in *heden*; B. V.: *vryheyd*, meervoud *vryheden*; *bekoórlykheyd*, *bekoórlykheden*.

3. De geéenen die eyndigen in *dom*, *schap*, *is en l*, verdobbelen hunnen medeklinker en neémen *en aen*; B. V.: *rykdom*, meervoud *rykdommen*; *vriendschap*, *vriendschappen*; *beéltenis*, *beéltentissen*; *getal*, *getallen*.

4. De eenlettergreépige naem-woórden die y voór den laetsten medeklinker hebben, verdobbelen niet, als *pyn*, meervoud *pynen*: *blyk*, *blyken*. Het zelve zy aenmerkt in de byvoegelyke naem-woórden.

5. *Kruys* heéft *kruyssen*, en *spies*, *spiessen*.

6. De zelfstandige woórden, eyndigende in *f*, *s*, veranderen die letters in *ven* en *zen*; B. V.: *wyf*, meervoud *wyven*; *wolf*, *wolven*; *glas*, *glazen*; *baes*, *baezen*. Maer *straf*, *mof*, *bes*, hebben *straffen*, *moffen*, *beffen*; *vos*, *mes*, *os*, hebben *vossen*, *messen*, *ossen*, enz.

7. Verscheyde eenlettergreépigen verdobbelen den medeklinker die voór *en* staet wanneer'er voór de eyndletter eenen eenigen klinker is; als *brug*, meervoud *bruggen*; *tak*, *takken*; *kam*, *kammen*; *bron*, *bronnen*; *klip*, *klippen*.

Anderen verdobbelen geenen medeklinker, als *hond*, meervoud *honden*; *dag*, *dagen*, enz.

Ook wanneer eenen *twee-* of *dry-*klinker voór de eynd-letter staet; B. V.: *tael*, *taelen*; *baen*, *baenen*; *leeuw*, *leeuwen*, enz.

8. De meerlettergreépigen, die voór *n*, *l* of *r* eene stomme *e* hebben, neémen in meervoud *s aen*; B. V.: *appel*, meervoud *appels*; *wagen*, *wagens*; *brenger*, *brengers*.

9. De meerlettergreépige mannelyke zelfstandige naem-woórden die uytgaen in *aer*, neémen *s* in meervoud *aen*; B. V.: *minnaer*, meervoud *minnaers*; *zondaer*, *zondaers*.

10. De verkleyn-woorden neemen *s* in meervoud aen, als: *hondje* of *hondeken*, meervoud *hondjes*, *hondekens*.

11. *Ey*, *kind*, *rund*, *rad*, neemen in meervoud *ers* of *eren* aen; *blad* heeft *bladers*, *bladeren*, ook *bladen*. Men zegt ook *raden*.

12. In meervoud zegt men *kleederen*, *goederen*, *gemoederen*; *liederen* van *lied*, *beenderen*, (het gebeente), *hoenderen* van *hoen*, *steden* van *stad*, *smeden* van *smid*, *schepen* van *schip*, *speten* van *spit*; van *been*, *beenen* (daer men op gaet).

13. Aen *volk* geeft men *volkeren* en *volken*; *kalf*, *kalvers* en *kalveren*; *lam*, *lammers* en *lammere*n; *loof*, *loovers* en *looveren*.

14. *Lid* of *lit* (deel des lichaems), heeft *leden* en *litten*; maer *lid* (deelgenoot eener maetschappy of gemeeynte), alleenelyk *leden*.

15. *Kok*, heeft *koks* en *kokken*. *Leer*, heeft *leeringen*; *zee*, *zeeën*.

16. *Man*, heeft *mannen* (doórluchtige of vroóme mannen, soldaeten); en *man*, *mans* (echtgenoóten), *zoón*; *zoónen*; *reden*, *redenen*.

Men zegt ook in de volgende spreek-wyzen doór het gebruyk aengenomen: *zes voet lang*, voór *zes voeten lang*; *tien duym breed*, voór *tien duymen breed*; *twee pond zwaer*, voór *twee ponden zwaer*; *duyzend man sterk*, voór *duyzend mannen sterk*; *op de been koómen*, voór *op de beenen koómen*, enz. (1).

(1) Men ziet in die zegs-wyzen dat het enkelyk eene verkorting van het meervoud is en niet eene nalaaeting van het geslacht of getal, gelyk sommige tael-onkundigen willen hebben.

Het meervoud in de saemengestelde naemen, maekt men aen het laetste woórd, B. V.: *onder-voórztter*, meervoud *onder-voórzitters*; *boos-wigt, booswigten; schortel-doeck, schortel-doecken.*

ARNMERKING.

'Er zyn veële naemen die geen meervoud hebben; te weéten: *aerd, aerde, bloed, boter, dank, doop, dorst, egt, edik, faem, geld, gehoor, hagel, haver, hitte, hooy, hout, inkt, jeugd, kalk, koude, liefde, look, melk, min, nyd, onrecht, peper, pek, regen, roem, room, schrik, schyn, slaep, sneeuw, spoed, stroo, trouw, tugt, vaek, vlas, vleesch, vlyt, vlugt, woeker, ys, zeep, zweet, enz.*

Ook alle de eygene naemen: *Parys, Roomen, Schelde*, enz., en de naemen van metaelen en berg-stoffen: *goud, zilver, tin, lood, yzer, stael, koper*, enz.

Anderen, in tegendeel, hebben geen enkelvoud: *ouders, voór-ouders, herssenen, lieden, zeden*, enz.

V. AFDEELING.

Van de Geslachten.

De nederduytsche tael heéft dry geslachten: het *mannelyk*, het *vrouwelyk* en het *onzydig* geslacht. Het lidwoórd *den* doet het mannelyk, het lidwoórd *de* het vrouwelyk, en het lidwoórd *het* het onzydig geslacht kennen.

Handeling over de Geslachten der zelfstandige Naemen.

1. Zyn van het mannelyk geslacht *God* en alle zyne eer-naemen, als *schepper, verlosser, hey-*

ligmaecker , alzegenaeer , bestierder , behalven het Woord , genomen voór God den Zoón.

2. De naemen der engelen , duyvelen en mannelyke afgoden onder de heydenen; als engel , duyvel , Michaël , Jupiter , Apollo , Saturnus , en de heydensche benaemiugen van stroomgod , berggod , zee god , wyngod , minnegod , enz.

3. De eygene naemen van mannen , van weêrdigheden , ampten , ambagten , enz. als : keyzer , koning , paus , hoogleeraer , voórzitter , boekbinder , herbergier , Steven , Lodewyk , enz.

4. De naemen uytgaende in ist , als latinist , tooneelist , evangelist , enz.

5. De mannelyke naemen die gebreken en misdaeden beduyden , als : deugeniet , gek , dief , moordenaer , enz.

6. De naemen der winden , gevoegd by het woórdeken wind , als : oosten-wind , zuyden-wind , westen-wind , noorden-wind.

7. De dagen der weék : zondag , maendag , dynsdag , woensdag , donderdag , vrydag , zaterdag , en hunne byzondere deelen , morgend , morgen-stond , middag , dageraed , feest-dag , avond , nagt , vasten-dag.

8. Het meestedeel der vogelen : nagtegael , arend , uyl , koekoek , reyger , papegaey , gans , oyevaer.

9. Het meestedeel der visschen : dolfsyn , paling , zalm , walvisch , snoek , baers , kreeft , braessem , steur.

Het meestedeel der boomen : eyken , rooze-laer , esch , kriekelaer , elzenboom.

11. De meeste viervoetige dieren : os , stier , olifant , vos , krokodil , hond , haes , dog (hond) , wolf , hengst , leeuw , ezel , beér , enz. Doch

kalf, veulen, lam, peêrd, zwyn, konyu zyn van het onzydig.

12. De naemen der vermaerdste rivieren: *Tyber, Rbyn, Donau, Taeg, Nyl, Ganges, Tiger, Euphruet*, enz.

13. De naemen van sommige bergen: *Etna, Helicon, Parnassus, Caucasus, Vesuvius*.

14. De getyden des jaers: *den zomer, den herft, den winter, behalven de lente*.

Zyn van het vrouwelyk :

1. De eygene naemen van godinnen en vrouwen: *Juno, Vênus, Minerva, Diana, Anna, Maria, Martha, Sophia*, enz.

2. Alle naemen van vrouwelyke weêrdigheden, ampten, ambagten, enz als: *keyzerin, koningin, vorstin, priesterin* (der heydenen), *moeder, dogter, zuster, naeyster, boerin, bruyd, maegd*, enz.

3. De naemen der wyfkens van dieren, en vogels: *merrie, koê, leeuwin, ezelin, beêrin, kraey, teéf, kat, hinde, hen*, enz.

4. Ecnige naemen van rivieren: *Seine, Loire, Elve, Schelde, Jordaen, Maes, Neête, Leye*, enz.

5. Veêle veld- en hof-gewassen: *rogge, tarwe, gerst, gierst, beet, look, kervel, kool, latouw, kers, noôt, salie, peterselie, kriek*, enz.

6. Veêle naemen van bloemen: *roos, lelie, tulp, anemoon, violet, violier*, enz.

7. Veêle eenlettergreépige naemen eyndigende in *b*: *krab, krib, lob, leb, kwub, web, slab, neb, rib, schob*. Doch *rob* (zeehond), is van het mannelyk.

8. De hemel-lichten: *zon, maen, ster*.

9. Alle de naemen in *heyd*: *snoodheyd*: *waerheyd*, *boosheyd*, *dankbaerheyd*, enz.

10. Veële naemen in *ing*: *handeling*, *leézing*, *schepping*, enz. Maer *aenkomeling*, *leerling*, *stedeling*, *vremdeling*, *sterveling*, *uytwykeling*, *edeling*, *kling*, *ring*, *kring*, zyn van het mannelyk. *Beding* en *ding* van het onzydig.

11. Alle naemen in *nis*: *behoudenis*, *kennis*, *beteekenis*, enz., behalven *vonnis* en *vernis* die van het onzydig zyn.

12. Veële naemen in *ie*: *horlogie*, *foelie*, *schalie*, *olie*, *historie* (1), *staetsie*, *traelie*, *falie*, uytgenomen het *evangelie*.

13. Veële naemen in *te*, hebbende de zelve betoëkenis der naemen die uytgaen in *heyd*, als: *dikte*, *grootte*, *langte*, *sterkte*. Uytgenomen *gemeynte*, *gebeente*, *gebergte*, *gebloemte*, *gehoeftte*, *geboomte*, *gedarmte*, *gedierte*, *gedeelte*, *gesteente*, *gestoelte*, *geraemte*, *gevoelte*, die van het onzydig zyn.

14. Het meeste deel der eenlettergreëpige naemen in *uyt*; als *fluyt*, *kuyt*, *kluyt*, *luyt*, *ruyt*, *schuyt*, *spruyt*, *spuyt*. Behalven den *snuyt*, den *stuyt*.

15. Alle naemen in *y*; als: *afgodery*, *bakkerij*, *tooverij*, *slavernij*, *zotternij*, *bleekery*, *maetschappij*, enz., uytgenomen *ey*, *getij*, *gevoert*, die van het onzydig zyn. *Key* is van het mannelyk.

16. Veële naemen in *schap*; als *boódschap*, *blydschap*, *eigenschap*, *rekenschap*, *vriend-*

(1) Dat uytheémsch woórd en veële anderen, als *philosoóph*, *advocaet*, *propheet*, *officier*, *cyffer*, *apotheker*, enz., zyn in de nederduytsche tael als ingelyfd, en doór het gebruyk aengenomen.

schap, vroedschap, wetenschap, enz. Uytgenomen admiraelschap, apostelschap, burgerschap, gereedschap, landschap, maegschap, meester-schap, neëfschap, schoutschap, zwagerschap, ridderschap, broederschap, die van het onzydig zyn.

17. Veële naemen in *ster*: *bedelaerster, breyster, naeyster, gaepster, lyster, snapster, vryster, voedster, voórzegster, bleekster, kleerkoopster, oester, enz. Uytgenomen hoester, luyster, meester; mester, pleyster, rooster, taster, vaster, die van het mannelyk zyn: en albaster, klooster, monster, venster, die van het onzydig zyn: venster is ook van het vrouwelyk.*

18. De letters van den ABE: eene kleyne *a*; de *c* enz.

19. De cyffer-getallen: de *vier*, de *vyf*, de *zes*, de *tien* enz.

Zyn van het onzydig :

1. Het aerdryk en veële deszelfs deelen, als *land, woud, veld, veen, oosten, westen, noorden* en *zuyden*.

2. De naemen van koningryken, landen, steden en dorpen, als *Vrankryk, Italiën, Engeland, Neérland, Braband, Holland, Parys, Roomen, Amsteldam, Gent, Doornyk*, uytgenomen *den Haeg, den Bosch* (steden in *Holland*).

Alhoewel men volgens dat stelsel zeggen moet *het vermaerd Parys; het doórlugtig Roomen*; zou men nogtaus niet wel kunnen schryven: *Roomen bevat pragtige gedenkteekens in zynen omtrek*, maer beter in *HAEREN omtrek*.

3. De naemen van metaelen en bergstoffen :

C

goud, zilver, koper, yzer, tin, lood, kwik-zilver, stael, blik, enz.

4. Menigvuldige naemen in *schap*, als *borgermeesterschap, priesterschap, landsvoogdschap, enz.*

5. Alle de verkleyn-woorden: *manneken, vrouwken, wyfken, dogterken, hondje, kindje, enz.*

6. De woorden van getal wanneer zy by verzameling worden gebruykt; als *duyzend, honderd, vyftig, dozyn, paer, schok* (zestig-getal), *enz.*

7. Alle naemen in *sel*, als: *schepsel, aenloksel, beginsel, olysel, toysel, verciersel, uytspannel, verdichsel, speeksel, doopsel, bloeyssel, vormsel, zwartsel, weéssel, voedsel, raedsel, aenhangsel, bediedsel, beletsel, beschutsel, gebroedsel, maeksel, soudeérsel*. Uytgenomen *fronsel*, en *styfsel* die van het vrouwelyk zyn; en *geessel*, die van het mannelyk is.

8. Alle naemen in *dom*: *bisdome, heydendom, menschdom, pausdom, enz.* behalven *adeldom, drom, ouderdom, eygendom, maegdom, rykdom, wasdom, vrydom, weedom*, die van het mannelyk zyn.

9. Alle naemen in *ryk*: *keyzerryk, koningryk, hemelryk, aerdryk.*

10. Alle naemen in *eel*: *bekkeneel, deel, erfdeel, fluweel, gareel, graveel, kapiteel, krakeel, nadeel, oordeel, paneel, penseel, rondeel, tafereel, tooneel, vooꝛdeel*, uytgenomen *de kaneel, de veel* (lier).

11. Alle de onnederduytsche naemen in *ment*, als *élément, regiment, testament, sacrament.*

12. Het meeste deel der een lettergreépige naemen in *out*, als: *smout, zout, hout, mout,*

uytgenomen *bout* (kalveren of schaepen-bout), die van het mannelyk is.

13. De byvoegelyke naemen zelfstandiglyk genomen; als: het *rond*, het *plat*, het *groen*, het *rood*, het *zwart*, het *wit*, het *goed*, het *kwaed*; men zegt ook het *fransch*, het *vlaemsch*, enz.

14. De werk-woorden zelfstandiglyk gebruykt: het *éeten*, het *drinken*, het *werken*, het *slaepen*, het *zingen*, enz.

15. De bywoorden als naemwoordengebruykt: het *vroeg*, het *laet*, het *ja*, het *neen*, enz.

16. De werk-woordelyke naemen, die beginnen met *be*, *ge* en *ver*, en niet eyndigen met *ing*, of *heyd*; als: *bederf*, *bedryf*; *gebak*, *gebed*; *vervolg*, *verblyf*. Behalven *den verkoop*.

In die handeling heeft men de heeren *Weiland*, *Henckel* en *Sewel* te raede gegaen.

AENMERKING.

De saemengestelde naemwoorden, neemen het geslacht van het laest aen; B. V.: de *stal-poort*, den *genootschaps-bode*, den *jaer-boek*. Hoewel men *de vrouw* moet schryven, zegt men nogtans *het vrouw-mensch*. *Booswigtis* van het mannelyk, alhoewel *wigt* (kleyn kind), van het onzydig is. Insgelyks *dwang*, *val*, *slag*, zyn van het mannelyk; maer men zegt het *bedwang*, het *beslug*, het *geval*.

Wat voorder aengaet het kennen van de geslachten der naemen doór hunnen uytgang, kan men daer over den woorden-boek raedpleegen, die het gebruyk der zelveu genoegzaam zal aenwyzzen.

VI. AFDEELING.

Van de Naembuygingen.

De *naembuyging* is eene verandering van uytgang die doór het *lid-woórd* geschied. Zy heéft zes naemvallen, te weeten: den *noemer*, den *teeler*, den *geéver*, den *aenklaeger*, den *roeper* en den *afneemer*.

Die verscheyde naemvallen worden gebruykt by de *lid-woórd*en, *naem-woórd*en, *voórnaem-woórd*en, en *deel-woórd*en.

In alle de naembuygingen maekt men den *teeler* met *van*, en den *geéver* met *aen* te stellen by den uytgang van den *noemer*, behalven in die der persoonelyke *voórnaem-woórd*en.

In de buygingen der zelfstandige- en byvoegelyke *naem-woórd*en, den *noemer* heéft geen verschil met den *aenklaeger*.

De byvoegsels veranderen niet van uytgang in de verscheyde naemvallen: den *vroómen* held, van den *vroómen* held, enz.

Het meervoud is gelyk voór de dry geslachten.

Alle byvoegelyke naemen zelfstandiglyk genomen, neémen in meervoud in alle de naem-vallen eene *n aen*; B. V.: de *godloozen* worden vroeg of laet gestraft.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het byvoegelyk Naem-woórd.

I. AFDEELING.

Deszelfs aerd en gebruyk.

Het *byvoegelyk naem-woórd* is het geén dat de *hoedanigbeyd* van eenen persoon of eene zaak te kennen geéft, als *goeden vader*, *goede moeder*, *schoon kind*.

Men kent een byvoegelyk naem-woórd, als men'er *persoon* of *zaak* kan agter zetten: zoo dan *goed* en *schoon* zyn byvoegsels, om dat men zeggen kan *goeden persoon*; *schoone zaak*.

Zy zyn oorsprongelyk, als: *goed*, *kwaed*, en afstammend, als: *goedhertig*, *kwaedaerdig*. De byzonderste uytgangen der afstammende byvoegelyke naem-woórden zyn: *lyk*, *sch*, *en*, *zaem*, *ig*, *agtig* *haffig*, *loos*, *baer*, als: *zedelyk*, *hemelsch*, *aerden*, *heylzaem*, *moedig*, *kinderagtig*, *manhaffig*, *naemloos*, *wonderbaer*.

De byvoegelyke naemen volgen het geslacht, het getal en den naemval der zelfstandige woórden, gelyk het voorder zal blyken. Het word gemeenelyk voór de zelfstandige naemen geplaetst.

II. AFDEELING.

Maeking zyner uytgangen.

Het byvoegelyk naem-woórd neémt *en aen*, voór het mannelyk enkelvoud, en *e* voór het vrouwelyk enkelvoud en het meervoud der dry geslachten; B. V.:

Edel edelen edele.

De byvoegelyke naemen die de stof aenwyzen waer uyt iets gemaekt word, hebben in alle geslachten en getallen den uytgang van het mannelyk enkelvoud; B. V.: *een ZILVEREN kruys*; *eene HOUTEN tafel*; *de AERDEN potten*; *de wet geschreéven op STEENEN tafelen*; *de zon schiet haere GOUDEN straelen op ons halfronnd*; *de sterren zyn de GOUDEN kandelaeren des GROOTEN tempels der natuer*; *de heydenen baden aen HOUTEN, STEENEN, YZEREN, GOUDEN, ZILVEREN en. KOPEREN beélden*. (Gestaefd op het gezag der heeren *Weiland*, *Sewel*, *L.....*, enz.)

Wanneer het agter het zelfstandig naem-woord staet, of doór het behulpzaam werk-woord *zyn* of *worden* gescheyden is, is het onveranderlyk; B. V.: *de Romeynen waeren strydbaer*, niet *strydbaere*. *Den veldslag was bloedig*, niet *bloedigen*. *De ziel onsterffelyk*, niet *onsterffelyke*.

Het is nog onveranderlyk wanneer'er het woórdeken *éenen* onmiddelyk agter staet; B. V.: zoo *boos éenen zoón!*

U Y T N E É M I N G E N .

1. De eenlettergreépige byvoegelyke naemen, meteenen medeklinker eyndigende, verdobbelen den zelve, wanneer hy voór zich maer éenen enkelen klinker heeft; B. V.: van *dom*, maekt men *dommen* en *domme*; van *dik*, *dikken* en *dikke*; van *slap*, *slappen* en *slappe*; van *vet*; *vetten* en *vette*; van *tam*, *tammen* en *tamme*; van *laf*, *lassen* en *laffe*; van *bot*, *botten* en *botte*, van *los*, *lossen* en *losse*; van *wit*, *witten* en *witte*.

Maer wanneer'er twee klinkers zyn die onmiddelyk voórgeaen; volgen zy dan den algemeenen regel, als: *leeg*, *leegen* en *leege*; *zoet*, *zoeten* en *zoete*, enz.

De geéenen die eyndigen met eene *k*, en de zelve onmiddelyk voórgegaen zynde van de *y*, verdobbelen niet, als: *ryk*, *ryken* en *ryke*; *tydelyk*, *tydelyken* en *tydelyke*; *kostelyk*, *kostelyken* en *kostelyke*, enz.

2. De geéenen pytgaende in *f*, wiens letter volgens den bovenstaenden regel niet moet verdobbeld worden, veranderen de *f* in *v*; B. V.: *droef*, *droeven* en *droeve*; *styf*, *styven* en *styve*; *lief*, *lieven* en *lieve*; *grof*, *groven* en *grove*. Doch *laf*, en *straf* verdobbelen de *f*: *lassen*, *straffen*.

3. Insgelyks die in *s* eyndigen , veranderen de *s* in *z*; B. V.: *wys* , *wyzen* en *wyze*; *dwaes* , *dwaezen* en *dwaeze*; *vies*; *viezen* en *vieze*.

4. *Schaers* heeft *schaerssen*, en *peêrs*, *peêrssen*.

5. Van *sch* , onmiddelyk naer eenen klinker maekt men *sschen*; B. V.: *frisch* , *frisschen* en *frissche*.

III. AFDEELING.

Over de byvoegelyke Tel-woórden, en Naemen van getal.

De getal-naemen zyn die welke men gebruykt tot het tellen en uytdrukken der schikking.

Daer zyn'er twee soórten: de *hoofd-getallen*, en de *rang-schikking getallen*.

De hoofd-getallen zyn die de hoeveélheyd uyt-drukken; als: *een* , *twee* , *dry* , *vier* , *vyf* , *zes* , *zeven* , *acht* , *negen* , *tien* , *twintig* , *dertig* , *veertig* , *vyftig* , *zestig* , *zeventig* , *tagtig* , *negentig* , *honderd* , *duyzend* , *tien duyzend* , *honderd duy-zend* , enz.

De rang-schikking getallen zyn: *eerste* , *tweede* , *derde* , *vierde* , *vyfde* , *zesde* , *zevende* , of *zevenste* , *achtste* , *negende* of *negenste* , *tiende* of *tienste* , *twintigste* , *dertigste* , *veertigste* , *vyftigste* , *zes-tigste* , *zeventigste* , *tagtigste* , *negentigste* , *hon-derdste* , *duyzendste* , enz.

Die twee soórten van naem-getallen zyn waere byvoegelyke naem-woórden, aengezien zy altyd betrek hebben op uytgedrukte of onder-begreépene zelfstandige woórden.

'Er zyn andere naem-getallen die waere zelf-standige naemen zyn:

1° De geénen die eene zekere hoeveélheyd te kennen geéven, als: een *acht-tal* , een *tien-tal* , een *dozyn* , enz.

2° De geéenen die dienen om de gedeelten van een geheel uyt-te-drukken; als: de *helft*, het *derde*, het *vierde*, enz.

3° De geéenen welke de vermeerdering aenwyzzen; als: B. V.: *het dobbel*, *het dry-dobbel*, *het vier-dobbel*, enz.

IV. AFDEELING.

Trappen van beteekening.

De byvoegelyke naem-woórden hebben dry trappen van beteekening: 1° den *vast-stellenden*; 2° den *vergelykenden*; 3° den *overtreffenden*.

Den vaststellenden is den byvoegelyken naem die men in den woórden-boek vind, enkelyk de hoedanigheyd van eenen persoon of zaek uyt-drukkende; als: *schoonen man*, *aengenaeme vrouw*, *liefelyk kind*, *aengenaeme winter-maend*.

Den vergelykenden trap is, wanneer het byvoegsel eene vergelyking uytdrukt: dien trap word verdeeld in trappen van *meerderheyd*, van *minderheyd*, van *gelykheyd*.

Den vergelykenden trap van *meerderheyd* word gevormd doór den vaststellenden trap in 't vrouwelyk, met'er by te voegen *r* voór het onzydig, *re* voór het vrouwelyk, en *ren* voór het mannelyk geslacht; B. V.: van *leege* heeft men *leeger*, *leegere*, *leegeren*; meervoud *leegere*.

Dien van *minderheyd* word gemaekt met *min* voór het byvoegsel te stellen; B. V.: deézen man is *min* geleerd of zoo geleerd *niet* dan dien.

Dien van *gelykheyd*; B. V.: hy is zoo wys *als* (1) hy.

(1) Men gebruykt *als* wanneer men van *gelykheyd* spreekt; *dan*, wanneer men van *meerderheyd* of *minderheyd* spreekt.

U Y T N E E M I N G .

1. De byvoegelyke naemen die uytgaen in *l*, *n*, of *r*, willen by zich *der*; B. V.: *klaer*, *klaerder*; *snel*, *snelder*; *kley*n, *kleynder*, men zegt ook *kleyner*, *sneller*.

2. Alle de byvoegsels eyndigende met eene *f*, veranderen de *f* in *ver*; B. V.: *droef*, *droe*ver; *lief*, *lie*ver. Uytgenomen *laf* en *straf* die de *f* verdobbelen: *laffer*, *straffer*.

3. Die met eene *s* eyndigen, veranderen de *s* in *zer*; als: *wys*, *wy*zer; *dwaes*, *dwa*ezer; *vies*, *vie*zer. Behalven *spits*, *schaers* en *peêrs*, welke hebben *spitser*, *scharsser* en *peêrsser*.

4. Den laetsten medeklinker van den vaststellenden trap word in den vergelykenden verdobbeld, wanneer'er maer eenen eenigen klinker is, die onmiddelyk voórstaet; als: *dik*, *dik*ker; *dom*, *dom*mer; *bot*, *bot*ter. Nogtans de *y* voór eenen medeklinker staende word uytgenomen; als *ryk*, *ry*ker; *talryk*, *tal*ryker; *kostelyk*, *kost*elyker.

Den *overtreffenden* trap word gebruykt om de hoedanigheyd in de verhevenste gesteltenis uytte-drukken: hy is tweederley: eenen *volstrekten* (1), die men maekt met *heel* of *zeer* voór den *vaststellenden* trap te zetten; B. V.: *Cicero was eenen ZEER vermaerden redenaer*: en eenen *opzigtelyken* (2), wanneer hy op iets anders betrek heeft; als: *Cicero was den VERMAERDSTEN der redenaeren*.

Om deézen laetsten *overtreffenden* trap te maeken, stelt men agter aen den *vaststellenden* van het onzydig, *sten* voór het mannelyk; en *ste*

(1) Absolu.

(2) Rélatif.

voór het vrouwelyk en het onzydig geslacht; als : *leeg , leegsten , leegste.*

Het byvoegsel neemt in alle de geslachten en getallen *st* aen wanneer den overtreffenden trap agter het zelfstandig naem-woórd staet; B. V. : *het leézen is alleraengenaemst ; ook in de by-woórden ; als : hy schryft schoonst van alle de schoólieren.*

U Y T N E É M I N G .

Het byvoegsel uytgaende in *s* wilt in den overtreffenden trap alleen *ten , te , t* hebben, als : *dwaes , dwaesten , dwaeste , dwaest.*

A E N M E R K I N G .

Wanneer men iets kragtiglyk wilt ophelderen, word *aller* voór aen den overtreffenden trap gevoegd. B. V. : *ALLERgeleerdsten*, — geleerdsten van alle.

De volgende zyn onregelmaetig : *goed , beter , besten ; kwaed , erger , ergsten ; groot , meerder , meesten ; kleyn , minder , minsten.*

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Lid-woórden.

De *lid-woórden* zyn de geénen die men voór de naem-woórden stelt, om'er het *getal , geslacht* en *geval* van uyt-te-drukken.

Zy zyn tweederley : *het bepaeld* en *het onbepaald lid-woórd.*

BUYGINGEN.

BEPAAELD LID-WOÓRD.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>Noemer.</i> Den.	De.	Het.
<i>Teeler.</i> Des, of van den.	Der, of van de.	Des, of van het.
<i>Geéver.</i> Den, of aen den.	De, of aende.	Het, of aen het.
<i>Aenklaeger.</i> Den.	De.	Het.
<i>Afneémer.</i> Van den.	Van de.	Van het.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

<i>Noemer.</i>	De.
<i>Teeler.</i>	Der, of van de.
<i>Geéver.</i>	De, of van de.
<i>Aenklaeger.</i>	De.
<i>Afneémer.</i>	Van de.

Den *roeper* heeft geen lid-woórd; hy word met of zonder de *ó!* (uytroepings-teeken) uytgesproken.

BEMERKING.

De meerlettergreépige zelfstandigenaem-woórd- den, hebbende eene stomme *e* voór de eyndletter *l*, *n*, of *r*, als *engel*, *duyvel*, *vader*, *herder*, *teeken* enz., neémen *s* in den teeler van het meervoud aen, wanneer zy met *van de* worden geboógen; B. V.: *van de duyvels*, *herders*, *teekens*: en *en*, naer het lid-woórd *der*; B. V.: *der duyvelen*, *vaderen*, *teekenen*.

ONBEPAAELD LID-WOÓRD.

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>Noem.</i> Eenen.	Eene.	Een.
<i>Teel.</i> Eens, of van eenen.	Eener, of van eene.	Eens, of van een.

<i>Geév.</i> Eenen, of aen	Eene, of aen	Een, of aen
eenen.	eene.	een.
<i>Aenk.</i> Eenen.	Eene.	Een.
<i>Afn.</i> Van eenen.	Van eene.	Van een.

Hetmeervoud heeft geen onbepaald lid-woord: men zegt in den noemer: *helden, landen*; in den teeler: van *helden, van landen, enz.*

Men kan nogtans vóór de zelfstandige woorden in het meervoud stellen *sommige of eenige*; B. V.: *sommige helden, eenige landen*; de landen *van eenige* boeren. Den koning heeft *aen eenige* helden het eer-metael gegeeven, enz.

Handeling over de natuer en het gebruyk der naemwallen.

Den *noemer* word gebruykt om eenige dingen op te noemen; is altyd den beheerscher van de werk-woorden, en past op de vraege *wie*; de antwoórd dan geeft den *noemer* te kennen; B. V.: *God heeft de wereld geschaepen*; DE ONDEUGD *heeft hem in ellende gedompeld*. — *Wie heeft geschaepen? — God. Wie heeft gedompeld? — De ondeugd.*

Den *teeler* kan men kennen aen het woórdeken *des* of *der*; ook *van den, van de*; B. V.: den moed *des* helds; de ongestuymigheyd *der* zee.

Den *geéver* is kenbaer aen het woórdeken *aen*, welk ook dikwils word uytgelaeten, en past op de vraege *aen wien*; B. V.: *hy schryft aen zynen broeder eenen brief*; of *hy schryft zynen broeder eenen brief*. — *Aen wien schryft hy?* — *Aen zynen broeder.*

Den *aenklaeger* word altyd van een werk-woord, *deel-woord* of van een voórzetsel beheerscht, en past op de vraege *wat*; B. V.: *veele*

helden hebben te Waterloo *het leéven* verloóren. Wat hebben zy verloóren? — *Het leéven*.

Den *roeper* dient om iemand te aenroepen, te vraegen of aen te spreéken; B. V.: *ó God!* weés my bermherug. — *Schelm!* maek u van hier.

Den *afneémer* word dóór het woórdeken *van* gekend; B. V.: zy handelen *van de* staet-kunde; ik koóm *van Gent*; dit kruys is *van* zilver; hy valt *van* dronkenschap; bleek *van* vreeze.

Men onderscheyd den *teeler* van den *afneémer*, nadien dat in den *teeler*, *van den* of *van de* kan veranderd worden in *des* of *der*; en dat in den *afneémer* *van den* of *van de* dusdanige verandering niet kan ondergaen; B. V.: *het geweld van den oorlog*; *het schrikdier van de natuer*: welke voórbeélden in den *teeler* staen, want men kan zeggen: *des oorlogs*, *der natuer*. Maer *het schip word van de kust gedreéven*, staet in den *afneémer*, in *der* niet konnende veranderd worden.

BUYGINGEN MET ZELFSTANDIGE NAEM-WOÓRDEN.

ENKELVOUD.

N.	Den held.	De schoól.	Het land.
T.	Des helds, of van den held.	Der schoól, of van de schoól.	Des lands, of van het land.
G.	Den held, of aen den held.	De schoól, of aen de schoól.	Het land, of aen het land.
A.	Den held.	De schoól.	Het land.
R.	O held!	O schoól!	O land!
A.	Van den held.	Van de schoól.	Van het land.

MEERVOUD.

N. en A.	De helden.	De schoólen.	De landen.
T.	Der helden, of van de helden.	Der schoólen, of van de schoólen.	Der landen, of van de landen.
G.	De helden, of aen de helden.	De schoólen, of aen de schoólen.	De landen, of aen de landen.
R.	O helden!	O schoólen!	O landen!
A.	Van de helden.	Van de schoólen.	Van de landen.

De eygene naemen, behalven de naemen der rivieren en sommige bergen, worden zonder lidwoord geboógen.

NAEMBUYGING DER EYGENE NAEMEN :

- N. en A.* God. Willem. Sophia. Luyk.
T. Gods, of Willems, of Sophias, of Luyks, of
 van God. van Willems. van Sophia. van Luyk.
G. God, of Willem, of Sophia, of Luyk, of
 aen God. aen Willem. aen Sophia. aen Luyk.
R. God, of Willem, of Sophia, of ó Luyk!
 ó God! ó Willem! ó Sophia!
A. Van God. Van Willem. Van Sophia. Van Luyk.

BUYGINGEN MET BYVOEGELYKE NAEM-WOORDEN.

ENKELVOUD.

Mannelyk.

Vrouwelyk.

- N.* Den *dapperen* held. De *schoone* schoól.
T. Des *dapperen* helds, of van den *dapperen* held. Der *schoone* schoól, of van de *schoone* schoól.
G. Aen den *dapperen* held. Aen de *schoone* schoól.
A. Den *dapperen* held. De *schoone* schoól.
R. O *dapperen* held! O *schoone* schoól!
A. Van den *dapperen* held. Van de *schoone* schoól.

Onzydig.

- N. en A.* Het *goed* land.
T. Des *goed* lands of van het *goed* land.
G. Aen het *goed* land.
R. O *goed* land!
A. Van het *goed* land.

MEERVOUD.

Mannelyk.

Vrouwelyk.

Onzydig.

- N.* De *dappere* helden. *Schoone* schoólen. *Goede* Landen.
T. Der of van de *dappere* helden. *Schoone* schoólen. *Goede* landen.
G. Aen de *dappere* helden. *Schoone* schoólen. *Goede* landen.
A. De *dappere* helden. *Schoone* schoólen. *Goede* landen.
R. O *dappere* helden! *Schoone* schoólen! *Goede* landen!
A. Van de *dappere* helden. *Schoone* schoólen. *Goede* landen.

Men bemerke dat de byvoegelyke naem-woorden van uytgangen niet veranderen in alle naemvallen.

BUYGING VAN HET DEELEND NAEM-WOORD.

De deelende naem-woorden zyn , die de hoeveelheid der zaeken niet bepaelen.

Men kent de deelende naem-woorden aen hunne deelen , om dat zy den naem hunner gedaente behouden.

Zy worden zonder lid-woord geboogen.

ENKELVOUD.

<i>N. en A.</i>	Wyn.	Water.	Goed bier.
<i>T.</i>	Van wyn.	Van water.	Van goed bier.
<i>G.</i>	Aen wyn.	Aen water.	Aen goed bier.
<i>R.</i>	O wyn!	O water!	O goed bier!
<i>A.</i>	Van wyn.	Van water.	Van goed bier.

MEERVOUD.

<i>N. en A.</i>	Wynen.	Wateren.	Goede bieren.
<i>T.</i>	Van wynen.	Van wateren.	Van goede bieren
<i>G.</i>	Aen wynen.	Aen wateren,	Aengode bieren
<i>R.</i>	O wynen!	O wateren!	O goede bieren!
<i>A.</i>	Van wynen.	Van wateren.	Van goede bieren

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Voornaem-woorden.

Het voornaem-woord stelt men in de plaets van eenen naem. Zy zyn zesderley: de *persoonelyke*, de *bezittende*, de *aentoonende*, de *vraagende*, de *betrekkelyke* en de *onbepaalde* voornaem-woorden.

I. AFD. EELING.

Van de persoonelyke Voórnaem-woórden.

Die voórnaemen geéven eenen persoon te kennen.

Daer zyn dry persóonen: den *eersten* die spreekt, *ik*; den *tweeden*, die aengesproken word *gy*; den *derden*, van wien men spreekt, *hy*.

EERSTEN PERSOON (voór de dry geslachten).

ENKELVOUD.

N. Ik.

T. Van my, myns, myner of mynder.

G. My of aen my.

A. My.

R. O my!

A. Van my.

MEERVOUD.

Wy.

Van ons, onzer.

Ons of aen ons.

Ons.

O wy!

Van ons.

Men gebruykt ook *me*, *we*, in plaets van *my*, *wy*.

TWEEDEN PERSOON (voór de dry geslachten).

ENKELVOUD.

N. Gy.

T. Van u, uws, uwer.

G. U, of aen u.

A. U.

R. O gy!

A. Van u.

MEERVOUD.

Gy. of gylieden.

Van u, uwer.

U, aen u; ulieden, aen ulieden.

U.

O gy, gylieden!

Van u, ulieden.

Men zegt ook *ge* voór *gy*.

DERDEN PERSOON.

ENKELVOUD.

Mannelyk.

N. Hy.

T. Zyns, zyner.

G. Hem, of aen hem.

A. Hem.

A. Van hem.

Vrouwelyk.

Zy.

Haers, haerer, van haer.

Haer, aen haer.

Haer.

Van haer.

Onzydig.

Het.

Zyns.

Aen het.

Het.

Van het.

MEERVOUD.

N. Zy.	Zy.	Zy.
T. Hunner, van hun.	Haerer of haerder.	Hunner.
G. Hen , aen hen.	Haer of aen haer.	Hun of aen hun.
A. Hen (1).	Haer.	Hun.
A. Van hen.	Van haer.	Van hun.

Den derden persoon voór eenen anderen gebruykt , word dus geboógen :

ENKELVOUD.

<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
N. Hy.	Zy.	Het.
T. Van hem.	Van haer.	Van het.
G. Aen hem.	Aen haer.	Aen het.
A. Hem.	Haer of ze.	Het.
A. Van hem.	Van haer.	Van het.

MEERVOUD.

N. Zy.	Zy.	Zy.
T. Hunner.	Haerer.	Hunner.
G. Aen hun.	Aen haer.	Aen hun.
A. Hen of ze.	Haer of ze.	Hen of ze.
A. Van hun.	Van haer.	Van hun.

Men bemerke hier dat het woórdeken *ze* , betrekkelyk voórnaem - woórd , niet gebruykt word in het enkelvoud ten zy voór het vrouwelyk ; B. V. : *uwe dogter was in de kerk , wy hebben-ze gezien.* Maer in het meervoud neémt het de dry geslachten aen. Doch dit raekt den gemeenen stiel.

(1) *Hen* persoonelyk voórnaem-woórd , schryft men aldus om het te onderscheyden van het bezittende voórnaem-woórd *hun* ; B. V. : *Wy hebben hen hun kind ge-geéven.* -- De dood heéft *hen* beroofd van *hunne* weérdigheén.

D

Men zegt hy is *te mynent, t'uwent, zynent, haerent, onzent, hunnent*, die waere teelers zyn als blykt in: *om hunnent wile*, om den wille van hun.

WEDERKEERIG VOORNAEM-WOORD.

Dat voornaem-woord is van den derden persoon en altyd onveranderlyk. Men heet het aldus om dat het op eenen en zelve persoon betrek heeft. Het word geboogen als volgt:

ENKELVOUD EN MEERVOUD.

<i>Noemer.</i>
<i>Teeler.</i>	Van zich (<i>men schryft ook zig</i>).
<i>Geéver.</i>	Zich of aen zich.
<i>Aenklaeger.</i>	Zich.
<i>Afneémer.</i>	Van zich.

Men zegt: ik *zelf; zy zelve; hun zelve; zich zelve bedriegen*; dit woordje *zelf*, voegt zich na het woord waer by het staet. Ook by de zelfstandige naem-woorden; als: gy moet den *vader zelve, de moeder zelve, het kind zelf* spreéken.

II. AFDEELING.

Van de bezittende Voornaem-woorden.

De bezittende voornaemen zyn die, welke de bezitting eener zaek uytdrukken.

Die voornaemen van een zelfstandig woord gevolgd, worden zonder lid-woord geboogen, en als byvoegelyke voornaem-woorden aenzien; als: *mynen boek, myne zuster, myn kind*.

Maer van geen zelfstandig woord gevolgd, willen zy het lid-woord voór zich hebben, en worden alsdan *bezittelyke-betrekkende* voornaemen geheeten; als: *den mynen* (boek), *de myne* (zuster), *het myn* (kind).

BUYGINGEN

Der bezittende byvoegelyke Voor-naem-woorden.

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>N. en A.</i>	Mynen.	Myne.	Myn.
<i>T.</i>	Van mynen, myns.	Van myne, myner.	Van myn, myns.
<i>G.</i>	Mynen, aen mynen.	Myne, aen myne.	Myn, aen myn.
<i>R.</i>	O mynen!	O myne!	O myn!
<i>A.</i>	Van mynen.	Van myne.	Van myn.

MEERVOUD VOOR DE DRY GESLACHTEN.

N. Myne. *T.* Van myne, myner. *G.* Myne, aen myne. *A.* Myne. *R.* O myne! *A.* Van myne.

Zynen buygt men als *mynen* zoo in het enkelvoud als in het meervoud.

ENKELVOUD.

<i>N. en A.</i>	Onzen.	Onze.	Ons.
<i>T.</i>	Onzes, van onzen.	Onzer, van onze.	Van ons, onzes.
<i>G.</i>	Onzen, aen onzen.	Onze, aen onze.	Ons, aen ons.
<i>R.</i>	O onzen!	O onze!	O ons!
<i>A.</i>	Van onzen.	Van onze.	Van ons.

MEERVOUD VOOR DE DRY GESLACHTEN.

N. Onze. *T.* Onzer, van onze. *G.* Onze, aen onze. *A.* Onze. *R.* O onze! *A.* Van onze.

ENKELVOUD.

<i>N. en A.</i>	Uwen.	Uwe.	Uw.
<i>T.</i>	Uws, van uwen.	Uwer, van uwe.	Van uw, uws.
<i>G.</i>	Uwen, aen uwen.	Uwe, aen uwe.	Uw, aen uw.
<i>A.</i>	Van uwen.	Van uwe.	Van uw.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

*N. en A. Uwe. T. Uwer, van uwe. G. Uwe, aen uwe.
A. Uwe. A. Van uwe.*

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>N. en A.</i>	Hunnen.	Hunne.	Hun-
<i>T.</i>	Huns, van hunnen.	Hunner, van hunne.	Huns, van hun.
<i>G.</i>	Hunnen, aen hunnen.	Hunne, aen hunne.	Hun, aen hun.
<i>A.</i>	Van hunnen.	Van hunne.	Van hun.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

*N. en A. Hunne. T. Hunner, van hunne. G. Hunne,
aen hunne. A. Van hunne.*

ENKELVOUD.

<i>N. en A.</i>	Haeren.	Haere.	Haer.
<i>T.</i>	Haers, van haeren.	Haerer, van haere.	Haers, van haer.
<i>G.</i>	Haeren, aen haeren.	Haere, aen Haere.	Haer, aen haer.
<i>A.</i>	Van haeren.	Van haere.	Van haer.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

*N. en A. Haere. T. Haerer, van haere. G. Haere,
aen haere. A. Van haere.*

III. AFDEELING.

Van de aentoonende Voórnaem-woórdten.

De aentoonende voórnaemen zyn die, welke een voórwerp aenwyzen waer van men spreekt, 't zy van persoonen, 't zy van zaeken.

Den voórnaem *den geénen, de geéne, het geén,* is altyd doór het lid-woórd *den, de, het* voórgaen. De anderen worden altyd zonder lid-woórd geboógen, en als byvoegsels aenzien.

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>N. en A.</i>	Deézen.	Deéze.	Dit (1).
<i>T.</i>	Van deézen,	Van deéze,	Van dit.
	deézes.	deézer.	
<i>G.</i>	Aen deézen.	Aen deéze.	Aen dit.
<i>A.</i>	Van deézen.	Van deéze.	Van dit.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

<i>N. en A.</i>	Deéze.	<i>T.</i> Van deéze,	deézer.	<i>G.</i> Aen deéze.
<i>A.</i>	Van deéze.			

Aentoonende en betrekkelyke Voórnaemen.

Die worden aldus geboógen:

ENKELVOUD.

		<i>Die.</i>	<i>Dat.</i>
<i>N. en A.</i>	Dien, die.	Die.	Dat.
<i>T.</i>	Van dien, diens.	Diër, van die.	Van dat.
<i>G.</i>	Dien, aen dien.	Die, aen die.	Aen dat.
<i>A.</i>	Van dien.	Van die.	Van dat.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

<i>N. en A.</i>	Die.	<i>T.</i> Diër, van die.	<i>G.</i> Die, aen die.
<i>A.</i>	Van die.		

ENKELVOUD.

		<i>De geéne.</i>	<i>Het geén. (2).</i>
<i>N. en A.</i>	Den geénen.	De geéne.	Het geén. (2).
<i>T.</i>	Van den geénen.	Van de geéne.	Van het geén.
<i>G.</i>	Aen den geénen.	Aen de geéne.	Aen het geén.
<i>A.</i>	Van den geénen.	Van de geéne.	Van het geén.

Het meervoud voór de dry geslachten is als in het vrouwelyk.

(1) 'Er is een verschil tusschen *dit* en *dat* aentemerkten: *dit* bepaelt de zaak nader, en *dat* bepaelt de zaak verder; B. V. : ik wil *dit* niet, geéf my *dat*. *Dit* kind is gelceuder dan *dat*. Insgelyks *die* en *deézen*.

(2) Wanneer *geen* éenen onbepaalden voórnaem is, word het zonder scherp-geluyd-teeken geschreeven: den *geénen* éenen aentoonenden voórnaem zynde, vereyscht dat geluyd-teeken.

IV. AFDEELING.

Van de vraegende Voórnaem-woórden.

Die voórnaemen dienen om te ondervraegen, en worden dus in de dry geslachten geboógen :

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>N.</i>	Wien, wie.	Wie.	Wat.
<i>T.</i>	Wiens.	Wiër.	Van wat, waer van.
<i>G.</i>	Wien, aen wie.	Aen wie.	Aen wat, waer aen.
<i>A.</i>	Wien.	Wie.	Wat.
<i>A.</i>	Van wie.	Van wie.	Van wat, waer van.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

N. en A. Wie, wat. *T.* Wiens, van wie, wier.
G. Aen wie, aen wat, waer aen. *A.* Van wie, waer van.

Wat is van alle geslachten en getallen, en blyft in alle naemvallen onverboógen.

Vraegende en betrekelyke byvoegelyke Voórnaem-woórden.

ENKELVOUD.

<i>N. en A.</i>	Welken.	Welke.	Welk.
<i>T.</i>	Welks, welk- kers.	Welker.	Welk, welkers, van welk.
<i>G.</i>	Welken, aen welken.	Welke, aen welke.	Aen welk.
<i>A.</i>	Van welken.	Van welke.	Van welk.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

N. en A. Welke. *T.* Van welke, welkers, welker.
G. Welke, aen welke. *A.* Van welke.

Men gebruykt somtyds *welk* om te ondervraegen; doch gemeenelyker *wie* en *wat*.

V. AFDEELING.

Van de betrekkelyke Voórnaem-woórden.

De *betrekking-hebbende voórnaemen* zyn die, welke betrek hebben op een voórwerp waer van men alreede gesproken heeft; en deéze zyn: *den welken, de welke, het welk*, meervoud *de welke*; en *die, dat*, meervoud *die*.

ENKELVOUD.

	<i>Mannelyk.</i>	<i>Vrouwelyk.</i>	<i>Onzydig.</i>
<i>N. en A.</i>	Den zelve.	De zelve.	Het zelf.
<i>T.</i>	Van den of des zelve.	Van de of der zelve.	Deszelfs of van het zelf.
<i>G.</i>	Den of aen den zelve.	De of aen de zelve.	Het of aen het zelf.
<i>A.</i>	Vanden zelve.	Van de zelve.	Van het zelf.

MEERVOUD VOÓR DE DRY GESLACHTEN.

N. en A. De zelve. *T.* Van de of der zelve. *G.* De of aen de zelve. *A.* Van de zelve.

Men schryft ook *den zelfden, de zelfde, het zelfde*, in plaets van *den zelve, de zelve, het zelf*.

Het woórdeken *die* is aentoonend, wanneer het veranderd kan worden in *deézen* enz. en betrekkelyk als het in *den welken* enz. moet veranderd worden.

B. V.: Clelia wierd doór den koning Porsenna in gyzeling aenveérd; *die* heldin, *die* des nagts te peérd den Tyber overvaerde wierd wedergezonden volgens de voórwaerden van het verdrag.

Het eerste woórdje *die* is aentoonend; het tweede is betrekkelyk.

Ik bemin *die* dienen, hoe zeer men *die* veragt.

'*Er*, *daer*, zyn betrekkelijke voórnaem-woórden, die veel in de vlaemsche tael gebruykt worden; B. V.: *ik wil'er niet blyven; ik wil daer niet gaen; ik ben'er van gekomen*. Zy beduyden altyd eenige plaets:

D'oer is als een eyland zeer steyl en zonder stranden: Als men'er buyten is, kan men'er niet meer landen (1).

G.....

'*Er* voór *daer*: '*er was geenen twyffel*.

VI. AFDEELING.

Van de onbepaelde Voórnaem-woórden.

De onbepaelde voórnaemen zyn woórden die eenen persoon of eene zaek op eene onbepaelde wyze te kennen geéven.

Elk, *een*, *ider een*, *iemand*, *niemand*; *alwie*, *zoo wie*: worden alleen gebruykt en hebben geen meervoud. Men gebruykt alsdan in hunne plaets de woórdekens *alle*, *eenige* of *sommige*, *geene*, *alle die* of *alle wie*: de vier eerste deézer woórdekens kunnen ook by de zelfstandige naemen gezet worden; B. V.: *alle menschen moeten sterven; sommige of eenige kinderen zyn ongehoorzaem; geene vergeldingen zonder verdiensten*.

Men zegt: *zulk eenen*, *zulk eene*, *zulk een*; *zulk hout*. *Allen vader*, *alle moeder*, *alle kind*; *alle vaders*, *moeders*, *kinders*. *Veel zand*, *veele vrouwen*, in den teeler *veeler vrouwen*.

E N K E L V O U D.

<i>N. en A.</i>	Iders.	Een iegelyk.
<i>T.</i>	Iders, van ider.	Eensiegelyks, vaneen iegelyk.
<i>G.</i>	Iders, aen ider.	Een iegelyk, aen een iegelyk.
<i>A.</i>	Van ider.	Van een iegelyk.

(1) L'honneur est comme une île escarpée et sans bords: On n'y peut plus rentrer dès qu'on en est dehors.

BOILEAU.

VOÓR DE DRY GESLACHTEN :

N. en A. Alle. *T.* Aller, van alle. *G.* Alle, aen alle.
A. Van alle.

Buygt op de zelve wyze de volgende overige onbepaalde voórnaemen die by de zelfstandige woórden kunnen dienen.

Veél in het onzydig enkelvoud: veél volk; in meervoud: veële zusters.

Eenig, meervoud eenige.

Zeker, - - zekere.

Sommige, heeft geen enkelvoud.

Ettelyke, - - - -

Verscheyde, - - - -

Geen, geenerley, meervoud geene.

Zulk, dusdanig, - - zulke, dusdanige.

Zelf, zelfde, - - zelve, zelfde.

Ander, - - andere.

Zoodanig, - - zoodanige.

Geheel, - - geheele.

Wanneer sommige, ettelyke, geene, enz. de plaets bekleeden van een zelfstandig naem-woórd, neémen zy in meervoud eene *n.* agter aen; sommigen, ettelyken, de geénen, gelyk alle de byvoegsels zelfstandiglyk genomen.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van het Werk-woórd.

Het werk-woórd is het geén dat het weézen of de bestandelykheyd van eenig voórwerp te kennen geeft.

Men kent een werk-woórd, wanneer men'er de voórnaemen *ik*, *gy*, *hy*, enz. kau voórzetten; als: *ik leer*, *gy*, *hy leert*.

I. AFDEEING.

Deszelfs verdeeling.

Wy onderscheyden vyf soórten van werk-woórden: 1° *het bedryvend*; 2° *het lydend*; 3° *het onzydig*; 4° *het voórnaemlyk*; 5° *het onpersoonelyk*. Daer en boven zyn'er nog *behelpzaeme werk-woórden*; die tot de tydvoëging der voór-gaende werk-woórden dienen, gelyk men hier naer zien kan.

Men heet *bedryvend werk-woórd* waer agter men *iemand* of *iet* kan zetten; als: *beminnen*, *draegen*, enz. B. V.: *iemand* of *iet* beminnen of draegen.

Een *lydend werk-woórd* vervoegt men met het woórdeken *word*; als: *ik word bemind*, *gedraegen*. Die werk-woórden, worden van de bedryvende afgeleyd.

Een *onzydig werk-woórd* wilt agter zich *iemand* of *iets* niet hebben, en het is noch bedryvend noch lydend, als: *slaepen*, *staen*, *loopen*, enz.

Een *voórnaemlyk* (1) *werk-woórd* vervoegt men met twee voórnaemen van den zelve persoon; als: *ik streele my*; *hy kamt zich*.

Het *onpersoonelyk werk-woórd* is het geén dat maer in den derden persoon enkelvoud word gebruykt, en altyd het woórdeken *het* (2) voór zich heeft; als: *het waeyt*, *het dondert*.

(1) Van andere schryvers ook wederhoorige of wederkeerige werk-woórden genoemd, om dat de werking van twee of meer personen, die zy uytdrukken, op malkaer te rug keert; B. V.: *Pieter en Jan streele malkander*; dat is: Pieter streele Jan, en Jan streele Pieter.

(2) Men bemerke dat dit woórdeken *het* by 't behulpzaam werk-woórd, zyn gevoegd zynde, een meervoud

De werk-woorden zyn *persoonelyk* en *onpersoonelyk*; *persoonelyke* zyn: *beminnen*, *hooren*; want men kan zeggen: *ik bemin*; *gy hoort*.

Onpersoonelyke zyn: *waeyën*, *donderen*; want men kan niet zeggen: *hy waeyt*; *wy donderen*; maer *het waeyt*, *het dondert*. Zy zyn ook *regelmaetig*; dat is, die den gemeenen regel der vervoegingen volgen; en *onregelmaetig* die altyd den zelve regel niet volgen.

II. AFDEELING.

Van de Persoonen.

Daer zyn dry persoonen in het enkelvoud: *ik*, *gy*, *hy*: en dry in het meervoud: *wy*, *gy* of *gyliden*, *zy*. Men heeft'er wydloopiger over gehandeld, wanneer wy van de *persoonelyke* voornaem-woorden gesproken hebben.

III. AFDEELING.

Van de Wyzen der Werk-woorden.

Wy hebben vier wyzen of manieren om een werk-woord uyt-te-drukken.

1° De *aentoonende wyze* die bevestigt dat eene zaak is, of geweest heeft of zal zyn.

2° De *gebiedende wyze*, die dient om te *smeeken*, te *gebieden*, te *vermaenen*.

3° De *aenvoegende wyze* (1), die van een voorgaende werk-woord of koppel-woord afhangt.

4° De *onbepaelende wyze*, die doór zich zelve niets bepaelt en zonder *persoonen* en *getallen* word gevonden. *

heeft; als: *het is*, *het zyn*. Insgelyks het woórdeken *daer*; als: *daer is*, *daer zyn*.

(1) Ziet de handeling over de *aenvoegende wyze*, hier naer byzonder hoofdstuk III. afdeeling.

IV. AFDEELING.

Van de Tyden der Werk-woorden.

Men heet tyden, de verscheyde deelen van het werk-woord, die den tyd aentoonen, in welken de zaeken, waer van men spreekt, geschieden.

De aentoonende wyze heeft'er acht: 1° den *tegenwoordigen*, die aentoonst dat de zaak tegenwoordig gebeurt, als: *ik leer*. 2° Den *onvolmaekten voórleden* (1), die aentoonst dat eene zaake wel begonnen maer nog niet voltrokken is; als: *ik leerde, toen hy inkwam*.

Dien tyd geeft ook eene zaak t'eenemaal voórleden te kennen, zoodaenig dat'er niets meer van overblyft; als: *ik las gisteren Cicero*.

3° Den *volmaekten voórleden*, die eene voórledene volmaekte zaak aenwyst; als: *ik heb geleerd*.

4° Den *meer dan volmaekten voórleden tyd*, die bewyst niet alleenelyk dat eene zaak voórleden is, maer dat zy al voórby was, als eene andere zaak plaets heeft gehad; als: *ik had geleerd toen hy kwam*.

5° Den *toekoómdenden tyd* die zegt, dat eene zaak nog moet geschieden; als: *ik zal leeren*.

(1) Dien tyd zou men zeer wel *enkelen voórleden tyd* moógen heeten, aengezien hy gebruykt word zoo wel om eenen *onvolmaekten voórleden*, als t'eenemaal *voórleden tyd* te beduyden; B. V.: *Horatius Cōles* STELDE zich aen het hoofd der brug; en ternylen hy alleen het geweld der vyanden TEGENHIELD, KAPTE men de brug agter hem AF. Alwaer stelde en afsapte eenen t'eenemaal en tegenhield eenen onvolmaekten voórleden tyd uytdrukken.

6° Den *saemengestelden toekoómdenden tyd* die uytdruckt dat eene zaak zal zyn, als eene andere geschied zal zyn; als: *wanneer ik zal geleerd hebben, zal ik uytgaen.*

7° Den *onzekeren tyd*, die te kennen geeft dat eene zaak zou zyn of zou geweest hebben mits eene voorwaerde. Hy is tweederley: den *tegenwoórdigen* en den *saemengestelden onzekerent tyd*.

Men telt maer eenen tyd in de *gebiedende wyze*: den *tegenwoórdigen*.

De *aenvoegende wyze* heeft'er vyf: den *tegenwoórdigen*, den *onvolmaekten voorleden*, den *volmaekten voorleden*, den *meer dan volmaekten voorleden*, en den *toekoómdenden tyd*, den welken dikwils met veel cierlykheyd doór den *tegenwoórdigen tyd* van de zelve wyze word uytgedrukt. (Ziet VIII. afdeeling, *maeken der tyden*).

De *onbepaelende wyze* heeft'er vier: den *tegenwoórdigen*, den *volmaekten voorleden*, den *toekoómdenden* en eenen *saemengestelden-toekoómdenden tyd*.

De *deelwoórd* hebben'er vyf: den *tegenwoórdigen*, den *volmaekten voorleden*, den *gemaekten voorleden*, den *toekoómdenden*, en den *saemengestelden-toekoómdenden tyd*.

De *vervoeging* is eene verandering van werkwoórdens volgens hunne tyden, persoonen en wyzen.

V. AFDEELING.

Van de behulpzaeme Werkwoórdens.

Die werkwoórdens dienen tot het maeken van andere werkwoórdens, en zyn: *weézen* of *zyn* (1), *hebben*, *worden*, *zullen*, welk eenen

(1) Daer is maer een zelfstandig werkwoórd; te weeten:

toekoómdenden tyd te kennen geeft; en zouden welk eene onderstellende wyze uytdukt.

Wy zullen dan met de behulpzaeme werk-woórden beginnen.

ZYN of WEEZEN. HEBBEN. WORDEN. (I).

A E N T O O N E N D E W Y Z E .

Tegenwoórdigen Tyd.

<i>Enkely.</i>	Ik ben.	Ik heb.	Ik word.
	Gy zyt.	Gy hebt.	Gy word.
	Hy is.	Hy, zy, het, men	Hy word.
	"	heeft (2).	
<i>Meerv.</i>	Wy zyn.	Wy hebben.	Wy worden.
	Gyl. zyt.	Gyl. hebt.	Gyl. word.
	Zy zyn.	Zy hebben.	Zy worden.

Onvolmaekten voórleden tyd.

Ik was.	Ik had.	Ik wierd.
Gy waert.	Gy had.	Gy wierd.
Hy was.	Hy had.	Hy wierd.
Wy waeren.	Wy hadden.	Wy wierden,
Gyl. waert.	Gyl. had.	Gyl. wierd.
Zy waeren.	Zy hadden.	Zy wierden.

Volmaekten voórleden Tyd.

Ik ben	} geweest.	Ik heb	} gehad.	Ik ben	} geworden.
Gy zyt		Gy hebt		Gy zyt	
Hy is		Hy heeft		Hy is	
Wy zyn		Wy hebben		Wy zyn	
Gyl. zyt		Gyl. hebt		Gyl. zyt	
Zy zyn		Zy hebben		Zy zyn	

zyn of weezen: aldus genoemd om dat het alleen eene bevestiging uytdukt.

(1) Dat werk-woord dient tot het vervoegen der lydende werk-woórden. 'T is ook dikwils met een zelfstandig woórd en een byvoegsel vergezelschap, welke dan onveranderlyk zyn; B. V.: Ik word *keyzer*; wy wierden *boos*.

(2) *Hy, zy, het, men heeft*, toonen hier de verscheyde geslachten aen, in welke den derden persoon des enkelvouds kan gebruykt worden.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Ik was	} geweest.	Ik had	} gehad.	Ik was	} geworden.
Gy waert		Gy had		Gy waert	
Hy was		Hy had		Hy was	
Wy waeren		Wy hadden		Wy waeren	
Gyl. waert		Gyl. had		Gyl. waert	
Zy waeren		Zy hadden		Zy waeren	

Toekoómdenden Tyd.

Ik zal zyn.	Ik zal hebben.	Ik zal worden.
Gy zult zyn.	Gy zult hebben.	Gy zult worden.
Hy zal zyn.	Hy zal hebben.	Hy zal worden.
Wy zullen zyn.	Wy zullen hebben.	Wy zullen worden.
Gyl. zult zyn.	Gyl. zult hebben.	Gyl. zult worden.
Zy zullen zyn.	Zy zullen hebben.	Zy zullen worden.

Saemengestelden toekoómdenden Tyd.

Ik zal	} zyn geweest.	Ik zal	} gehad hebben.	Ik zal	} zyn geworden.
Gy zult		Gy zult		Gy zult	
Hy zal		Hy zal		Hy zal	
Wy zullen		Wy zullen		Wy zullen	
Gyl. zult		Gyl. zult		Gyl. zult	
Zy zullen		Zy zullen		Zy zullen	

Onzekeren tegenwoórdigen Tyd.

Ik zou zyn.	Ik zou hebben.	Ik zou worden.
Gy zoud zyn.	Gy zoud hebben.	Gy zoud worden.
Hy zou zyn.	Hy zou hebben.	Hy zou worden.
Wyzouden zyn.	Wyzouden hebben.	Wyzouden worden.
Gyl. zoud zyn.	Gyl. zoud hebben.	Gyl. zoud worden.
Zy zouden zyn.	Zy zouden hebben.	Zy zouden worden.

Saemengestelden onzekeren Tyd.

Ik zou	} zyn geweest.	Ik zou	} gehad hebben.	Ik zou	} geworden zyn.
Gy zoud		Gy zoud		Gy zoud	
Hy zou		Hy zou		Hy zou	
Wy zouden		Wy zouden		Wy zouden	
Gyl. zoud		Gyl. zoud		Gyl. zoud	
Zy zouden		Zy zouden		Zy zouden.	

GEBIEDENDE WYZE (1).

Weés, zy (gy) (2).	Heb, (gy).	Word, (gy).
Weést, zyt, (gyl.)	Hebt, (gyl.)	Word, (gyl.)

AENVOEGENDE of WENSCHENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.

Dat ik zy.	Dat ik hebbe.	Dat ik worde.
Dat gy zyt.	Dat gy hebt.	Dat gy word.
Dat hy zy.	Dat hy hebbe.	Dat hy worde.
Dat wy zyn.	Dat wy hebben.	Dat wy worden.
Dat gyl. zyt.	Dat gyl. hebt.	Dat gyl. word.
Dat zy zyn.	Dat zy hebben.	Dat zy worden.

(1) Den heer *Des Roches* heeft eene feyl begaen wanneer hy die wyze eenen eersten persoon in het enkelvoud gegeeven heeft, daer het nogtans niet mogelyk is zich zelve te smeeken of te gebieden om iets te doen.

AENMERKING.

Eenige tael-meesters voegen by die wyze nog dry andere persoonen: *dat hy zy, hebbe, worde; dat wy, zy zyn, hebben, worden*. Wy eerbiedigen hun gezag, maer wy meynen dit ongegrond te weezen uyt inzicht 1° dat'er in den zin een eerste werk-woord, welk *den wil, de begeerte, of het bevel* uytdukt, ondervestaen is. 2° Dat, volgens de derde stelling, die wy hier naer in de handeling over de aenvoegende wyze gegeeven hebben, het koppel-woord *dat*, in het beginsel van eenen zin staende, *het bevel, de toestemming*, enz. aanwyst, en dus den tegenwoordigen tyd der aenvoegende wyze toebehoort. B. V.: *dat hy beminne, dat wy, zy beminnen*, is zoo veel als of men zeyde: *ik wil, begeer, beveel dat hy beminne, dat wy, zy beminnen*.

(2) Men bemerke dat den noemer van den persoonelyken voornaem (*gr, gyl.*) nooyt word uytgesproken, in welk getal hy zy.

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Dat ik waere.	Dat ik hadde.	Dat ik wierde.
Dat gy waert.	Dat gy had.	Dat gy wierd.
Dat hy waere.	Dat hy hadde.	Dat hy wierde.
Dat wy waeren.	Dat wy hadden.	Dat wy wierden.
Dat gyl. waert.	Dat gyl. had.	Dat gyl. wierd.
Dat zy waeren.	Dat zy hadden.	Dat zy wierden.

Volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik hebbe	} <i>gewest.</i>	Dat ik hebbe	} <i>gehad.</i>	Dat ik zy	} <i>geworden.</i>
Dat gy hebt		Dat gy hebt		Dat gy zyt	
Dat hy hebbe		Dat hy hebbe		Dat hy zy	
Dat wy hebben		Dat wy hebben		Dat wy zyn	
Dat gyl. hebt		Dat gyl. hebt		Dat gyl. zyt	
Dat zy hebben		Dat zy hebben		Dat zy zyn	

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik hadde	} <i>gewest.</i>	Dat ik hadde	} <i>gehad.</i>	Dat ik waere	} <i>geworden.</i>
Dat gy had		Dat gy had		Dat gy waert	
Dat hy had		Dat hy had		Dat hy waere	
Dat wy hadden		Dat wy hadden		Dat wy waeren	
Dat gyl. had		Dat gyl. had		Dat gyl. waert	
Dat zy hadden		Dat zy hadden		Dat zy waeren	

Toekoómdenden Tyd.

Dat ik zal	} <i>zyn, weézen.</i>	Dat ik zal	} <i>hebben.</i>	Dat ik zal	} <i>worden.</i>
Dat gy zult		Dat gy zult		Dat gy zult	
Dat hy zal		Dat hy zal		Dat hy zal	
Dat wy zullen		Dat wy zullen		Dat wy zullen	
Dat gyl. zult		Dat gyl. zult		Dat gyl. zult	
Dat zy zullen		Dat zy zullen		Dat zy zullen	

ONBEPAELENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd.

Zyn, weézen, of te zyn, te weézen. Hebben, of te hebben. Worden, of te worden.

E

Volmaekten voórleden Tyd.

Geweést te zyn. Gehad te hebben. Geworden zyn, of te zyn.

Toekoómenden Tyd.

Zullen, of te zullen zyn. Te zullen hebben. Zullen, of te zullen worden.

Saemengestelden toekoómenden Tyd.

Geweést te zullen zyn. Gehad te zullen hebben. Geworden te zullen zyn.

D E E L - W O Ó R D E N .

Tegenwoórdigen Tyd (bedryvend deel-woórd).

Zynde, weézende. Hebbende. Wordende.

Voórleden Tyd (lydend deel-woórd).

Geweést. Gehad. Geworden.

Gemaekten voórleden Tyd.

Geweést zynde. Gehad hebbende. Geworden zynde.

Toekoómenden Tyd.

Zullende zyn, weézen. Zullende hebben. Zullende worden.

Saemengestelden toekoómenden Tyd.

Zullende zyn geweest. Zullende gehad hebben. Zullende zyn geweest worden.

D E B E H U L P Z A E M E W E R K - W O Ó R D E N

ZULLEN EN ZOUDEN.

Zullen word gebruykt by een ander werk-woórd, om eenen toekoómenden tyd te betee-kenen.

Men gebruykt *zouden* by een werk-woórd om eene onderstellende wyze uyt-te-drukken.

A E N M E R K I N G .

Men stelt altyd de onbepaelende wyze by de behulpzaeme werk-woorden *zullen en zouden*; B. V.: ik zal *beminnen*; ik zou *beminnen*; en den voorleden tyd des deel-woords by de behulpzaeme werk-woorden *zyn, weézen; hebben en worden*; B. V.: ik ben *bemind*; ik heb *bemind*, ik word *bemind*.

VI. A F D E E L I N G .

Der zelve gebruyk.

Alhoewel men by het hulp-woord *hebben*, een lydend deel-woord gebruyken moet, wilt *hebben* nogtans den uytgang van de *onbepaelende wyze* der volgende werk-woorden: *doen, durven, helpen, hooren, konnen, laeten, leeren, moeten, moógen, willen, zien*, wanneer'er eene andere onbepaelende wyze op volgt; B. V.: *ik heb dien redenaer HOOREN spreéken*; niet *gehoord*.

Men zegt op de zelve wyze: ik ben GAEN zien, waer hy ging. *Gy zyt BLYVEN, KOÓMEN, LOOPEN, STAEN zien wat men verbeélde*; en niet *gegaen, gebleéven*, enz.

Gy hebt BEGINNEN te klappen; hy heeft LIGGEN luysteren.

VII. A F D E E L I N G .

Van de regelmaetige Werk-woorden.

Wy hebben die werk-woorden in vier verscheyde vervoegingen geschikt, volgens het stelsel van M. L. in zyne nederdnytsche *declinatiën en conjugatiën*.

Tot de eerste vervoeging behooren alle werk-woorden, die in de bynalaetste lettergreép der

onbepaalde wyzegeenen anderen klinker hebben dan *y*, hoedanig het overig des uytgangs *zy*; en dusdaenige zyn: *byten, blyken, blyven, dryven, glyden, grypen, krygen* (bekoómen), *kyken, kryten, kyven, kwyten, lyden, nypen, pryzen, ryzen* (opgaen, klimmen), *ryden, rygen, slypen, schryven, schynen, schryden, slyten, snyden, smyten, stryden, stryken, stygen, verdwynen, vryven, wyken, wyzen, wyten, zwygen, enz.*

U Y T N E E M I N G.

De volgende werk-woórden van wegens den uytgang der onbepaelende wyze tot de eerste vervoegingschynende te behooren, vervoegt men nogtans op de tweede: *fryten* (fruyten, in de pan hakken), *lysten* (in lysten zetten).

Op de derde: *Bedyken, beslyken, hyssen, krysschen, lyken* (in een laken leggen), *pryken, pypen, rypen, verryken, verheerlyken, yken, zypen* (1).

En op de vierde: *Benyden, betygen, bevryden, bezwymen, gyën, hygen, krygen* (oórlagen), *kwylen, kwynen, inlyven, lymen, lynen, myden, mynen, onthlyven, pylen, rymen, spyzen, twynen, verblyden, vylen, wyden, ylen, yzen, zwymen.*

Tot de tweede, die uytgaen in *TEN*, in de bynalaetste lettergreép geene *y* alleen hebbende, 't welk men voór de twee volgende vervoegingen ook moet aanmerken; en zulke zyn: *agten, boeten, groeten, hacten, jagten, knotten, kwisten, lusten, mesten, muyten, natten, oogsten, pagten, rusten, schatten, sluyten, troosten,*

(1) *Zypen* word insgelyks op de tweede vervoegd, als: *ik zeép, ik heb gezeépen.*

vasten, *vlugten*, *wagten*, *uyten* (zyne gedagten te kennen geéven), *ziften*, *zugten*, *zweeten*, enz.

Tot de derde die uytgaen in FEN, CHEN, KEN, PEN, SEN, en deéze zyn: *keffen*, *straffen*; *vischen*, *wasschen*, *eysschen*, *lesschen*, *wenschen*; *maeken*, *smaeken*, *bakken*, *bukken*, *drukken*, *henken*, *jokken*, *kweeken*, *merken*, *mikken*, *naeken*, *prediken*, *raeken*, *verdikken*, *vloeken*, *werken*, *zwicken*; *scheppen* (water putten), *kappen*, *ontsnappen*, *doopen*, *foppen*, *hoópen*, *schimpen*, *zeepen*; *gissen*, *kwetsen*, *lossen*, *passen*, *zwetsen*, enz.

Tot de vierde die uytgaen in BEN, DEN, GEN, LEN, MEN, NEN, REN, VEN, WEN, YEN, ZEN, als: *krabben*; *bloeden*, *arbeyden*, *dooden*, *hulden*, *hoeden*, *kleeden*, *myden*, *nooden*, *redden*, *smeéden*, *voeden*, *wenden*, *wieden*; *vraegen*, *belgen*, *eyndigen*, *jaegen*, *klaegen*, *veégen*, *waegen*, *wiegen*, *zaegen*; *daelen*, *gillen*, *handelen*, *mergelen*, *oordeelen*, *pellén*, *kweélen*, *scheélen*, *rammelen*, *tuymelen*, *huylén*, *buylén*, *pruylén*, *ruylén*, *deelen*, *schuylén*, *teelen*, *zegelen*; *ademén*, *ruymén*, *schuymén*, *tentmén*, *toomen*; *dienen*, *kwynén*, *leenén*, *rekenén*, *woonén*; *baeren*, *cyfferén*, *eeren*, *flikkerén*, *hooren*, *huerén*, *jammerén*, *louterén*, *luysterén*, *plonderén*, *scheuren*, *schuerén*, *sluymerén*, *leeren*, *smeéren*, *teéren*; *leéven*, *durven*, *erven*, *beéven*, *kluiven*, *weéven*, *zweéven*; *schreeuwen*, *trouwen*, *bouwen*, *grauwen*, *kauwen*; *groeyén*, *maeyén*, *vloeyén*, *zaeyén*; *blaezen*, *huizen*, *niezen*, *vreezen*, *reyzen* (*eene reys doen*), enz.

VOORAFGAENDE AENMERKING.

Wy geëven hier maer alleenelyk de enkele tyden van elk werk-woord der vier vervoegingen, om dat wy de tyden der hulp-woorden, die dienen tot het maeken van de saemengestelde tyden der bedryvende, onzydige en alle die der lydende werk-woorden, hier voór hebben gesteld. (Ziet IV. afdeeling).

REGELMAETIGE VERVOEGINGEN.

1ste. 2de 3de 4de

AENTOENENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd.

Ik styg.	Ik rust.	Ik naek.	Ik hoor.
Gy styg <i>t.</i>	Gy rust.	Gy naek <i>t.</i>	Gy hoor <i>t.</i>
Hy styg <i>t.</i>	Hy rust.	Hy naek <i>t.</i>	Hy hoor <i>t.</i>
Wy styg <i>en.</i>	Wy rust <i>en.</i>	Wynaek <i>en.</i>	Wy hoor <i>en.</i>
Gyl. styg <i>t.</i>	Gyl. rust.	Gyl. naek <i>t.</i>	Gyl. hoor <i>t.</i>
Zy styg <i>en.</i>	Zy rust <i>en.</i>	Zy naek <i>en.</i>	Zy hoor <i>en.</i>

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Ik steég.	Ik rust <i>te.</i>	Ik naek <i>te.</i>	Ik hoor <i>de.</i>
Gy steég <i>t.</i>	Gy rust <i>te.</i>	Gy naek <i>te.</i>	Gy hoor <i>de.</i>
Hy steég.	Hy rust <i>te.</i>	Hy naek <i>te.</i>	Hy hoor <i>de.</i>
Wy steég <i>en.</i>	Wy rust <i>ten.</i>	Wy naek <i>ten.</i>	Wy hoor <i>den.</i>
Gyl. steég <i>t.</i>	Gyl. rust <i>te.</i>	Gyl. naek <i>te.</i>	Gyl. hoor <i>de.</i>
Zy steég <i>en.</i>	Zy rust <i>ten.</i>	Zy naek <i>ten.</i>	Zy hoor <i>den.</i>

GEBIEDENDE WYZE.

Styg (gy).	Rust (gy).	Naek (gy).	Hoor (gy).
Styg <i>t</i> (gyl.)	Rust (gyl.)	Naek <i>t</i> (gyl.)	Hoort (gyl.)

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd.

Dat ik styg <i>e.</i>	Ik rust <i>e.</i>	Ik naek <i>e.</i>	Ik hoor <i>e.</i>
- gy styg <i>t.</i>	Gy rust.	Gy naek <i>t.</i>	Gy hoor <i>e.</i>
- hy styg <i>e.</i>	Hy rust <i>e.</i>	Hy naek <i>e.</i>	Hy hoor <i>t.</i>
- wy stygen.	Wy rust <i>en.</i>	Wynaek <i>en.</i>	Wy hoor <i>en.</i>
- gyl. styg <i>t.</i>	Gyl. rust.	Gyl. naek <i>t.</i>	Gyl. hoor <i>t.</i>
- zy styg <i>en.</i>	Zy rust <i>en.</i>	Zy naek <i>en.</i>	Zy hoor <i>en.</i>

Onvolmaekten voórleden Tyd.

- Dat ik steég *e.* Ik rust *te.* Ik naek *te.* Ik hoor *de.*
 - gy steég *t.* Gy rust *te.* Gy naek *te.* Gy hoor *de.*
 - hy steég *e.* Hy rust *te.* Hy naek *te.* Hy hoor *de.*
 - wy steég *en.* Wy rust *ten.* Wynaek *ten.* Wyhoorden *e.*
 - Gyl. steég *t.* Gyl. rust *te.* Gyl. naek *te.* Gyl. hoor *de.*
 - Zysteég *en.* Zy rust *ten.* Zy naek *ten.* Zy hoorden *en.*

ONBEPAELENDE WYZE.

Stygen. Rusten. Naeken. Hooren.

Bedryvend Deel-woórd.

Stygen *de.* Rusten *de.* Naeken *de.* Hooren *de.*

Lydend Deel-woórd.

Gesteégen. Gerust. Genaekt. Gehoord.

Het lydend of voórleden deel-woórd maekt men van de onbepaelende wyze, met in de eerste vervoeging *y* te veranderen in *ee*.

In de tweede *en* af-te-laeten.

In de derde *en* te veranderen in *t*.

In de vierde *en* te veranderen in *d* (i).

En in alle vier de vervoegingen *ge* te stellen voór aen de onsaemen-gestelde werk-woórd en die niet beginnen met *be*, *ge*, *ver* of *on*; B. V.: *rusten*, *gerust*, enz.; of in de saemengestelden, met *ge* te voegen tusschen het werk-woórd en het woórdeken, waer mede het te saemen-gesteld is; B. V.: *uytrusten*, voórleden deel-woórd *uytgerust*, enz.

(1) Uytgenomen de werk-woórd en die uytgaen in *den* want dan laet men alleenelyk *en* af; B. V.: *kleeden*, *gekleed*; *dooden*, *gedood*. Ook die, de welke voór *en*, twee gelyke mede-klinders hebben, verliezen'er eener van, en laeten daerenboven *en* af; B. V.: *wedden*, *krabben*, *pellen*, *temmen*, *beminnen*; *gewed*, *gekrabd*, *gepeld*, *getemd*, *bemind*.

AENMERKINGEN.

1. In de werk-woorden, te saemengesteld met woórdekens, die'er in den *tegenwoórdigen* en *onvolmaekten voórleden tyd* der aentoonende wyze niet konnen afgescheyden worden, gebruykt men *ge* niet; B. V.: *BEMINNEN*, *GEbruyken*, *VERgeéten*, *ONTvlugten*, voórleden deel-woórd: *BEmin*, *GEbruykt*, *VERgeéten*, *ONTvlugt*: om dat men in den tegenwoórdigen en onvolmaekten voórleden tyd der aentoonende wyze zeggen moet: *ik BEMin*, *GEbruyk*; *ik BEMinde*, *GEbruykte*, enz.

2. De werk-woorden met scheydbaar voórzetsels saemengesteld, willen in den *tegenwoórdigen*, *onvolmaekten voórleden tyd* der aentoonende wyze en in den *tweeden persoon* der *gebiedende wyze* het voórzetsel agter het werk-woórd; B. V.:

Numa Pompilius *stelde* veéle heylige plegtigheden *in*.

Gy *ziet* uwen regel niet wel *na*.

Hy *kogt* hem van den land-weér *vry*.

Schryft uwen opstel *uyt*.

Maer den zin beginnende met een koppel-woórd, dan blyft het voórzetsel in den tegenwoórdigen en onvolmaekten voórleden tyd aen het werk-woórd vastgehegt; B. V.:

Indien gy uwen regel wel *naziet*.

Toen hy hem van den land-weér *vry-kogt*.

Het woórdeken *te* word tusschen het voórzetsel en de onbepaelende wyze gesteld met eenen bindstreép (-), wanneer het den zin vereyscht; en dit geschied als voór het werk-woórd de voórzetsels *om*, *voór*, *met*, *zonder*, staen; B. V.:

Zonder uwe regels wel *na-te-zien*, is den voortgang onmogelyk.

Dit heeft ook plaets in de onsaemengestelde werk-woorden ; B. V.:

Men moet de geböden Gods wel onderhouden, om het ryk des hemels te genieten.

VIII. AFDEELING.

Van het maeken der Tyden.

Den *tegenwoördigen tyd* der *aentoonende wyze* word gemaekt in alle vier de vervöegingen van de *onbepaelende wyze*, met *en* af-te-snyden voör den eersten persoon des enkelvouds: *ik styg*; *ik rust*; *ik naek*; *ik hoor*. Den tweeden en derden persoon neemen eene *t* aen, als *zy* geene in den eersten persoon bezitten, als: *rusten*, *ik rust*; *gy*, *hy rust*; maer *gy*, *hy styg t*, *naek t*, *hoor t*.

Den eersten en derden persoon van het meervoud maekt men van den *tegenwoördigen tyd* der *onbepaelendewyze* met *wy*, *zy*, 'er voör-te-stellen; *wy*, *zy stygen*, *rusten*, *naeken*, *hooren*.

Den tweeden persoon van 't meervoud, met *gy* of *gyl*. te stellen voör den tweeden persoon van 't enkelvoud, die aenden zelve in alle tyden en wyzen gelyk is, uytgenomen in de *gebiedende wyze*, waer men *gy*, *gyl*. niet uydrukt.

Den *onvolmaekten voörliden tyd* word gemaekt van de *onbepaelende wyze* in de eerste vervöeging met *y* in *eé* te veranderen en *en* af-te-laeten: *stygen*, *ik steég*.

In de tweede en derde, met *en* te veranderen in *te*: *rusten*, *naeken*, *ik rus te*, *naek te*.

In de vierde, met *en* te veranderen in *de*, *hooren*, *ik hoor de*.

Sommigen schryven in dien tyd: *ik*, *gy*, *hy*.

gyl. rustede ; *wy* , *zy rusteden* : welken nytgang zy alleenelyk dienden te laeten voór de werk-woórden die uytgaen in *tten* ; B. V. : *schatten* , ik *schatte de* : enz.

Den *volmaekten voórleden* en *meer dan volmaekten voórleden tyd* worden gemaekt van den *tegenwoórdigen* en *onvolmaekten voórleden tyd* van het werk-woórd *hebben* , en van het *lydend deel-woórd* des werk-woórds welk men vervoegt ; als *ik heb* , *ik had gerust*.

Men maekt den *toekoómenden tyd* van den *tegenwoórdigen* des hulps-woórds *zullen* , dat men voegt by de *onbepaelende wyze* van 't werk-woórd welk men vervoegt : *ik zal rusten*.

Den *saemengestelden toekoómenden tyd*, maekt men van den *toekoómenden* des hulps-woórds *hebben* , met het *lydend deel-woórd* van 't werk-woórd welk men vervoegt, in 't midden te stellen : *ik zal gerust hebben*.

Men voegt by de *onbepaelende wyze* , het hulp-woórd *zouden* om den *onzekerentegenwoórdigen tyd* te maeken : *ik zou stygen*.

Den *saemengestelden onzekerer tyd* word gemaekt van den *voórgaenden* , met het *lydend deel-woórd* van het werk-woórd welk men vervoegt , daer by-te-stellen ; als : *ik zou gehoord hebben*.

Men maekt de *gebiedende wyze* , in alle vier de vervoegingen , van de *onbepaelende wyze* , en afsnydende voór het enkelvoud, en den persoon *gy* agterlaetende ; B. V. : *stygen* , *styg* ; *rusten* , *rust* ; *nueken* , *naek* ; *hooren* , *hoor*.

Uytgenomen in de eenlettergreépige werk-woórden , *gaen* , *staen* , *slaen* , *doen* , *zien* , die hunne eyndletter aflaeten : *staen* , *stae* ; *doen* , *doe* , enz.

Voór het meervoud voegt men in de eerste, derde en vierde vervoeging eene *t* agter aen, als ook in de eenlettergreepige werk-woorden: *styt t*, *naek t*, *hoor t*; *staet t*. In de tweede snyd men alleeneelyk en af: *rusten*, *rust*.

Den *tegenwoórdigen tyd* der *aenvoegende wyze* word van de *onbepaelende wyze* gemaekt, in alle vier de vervoegingen, met *n* af-te-snyden voór den eersten en derden persoon van 't enkelvoud: *stygen*, DAT *ik*, *hy styge*; *rusten*, DAT *ik*, *hy ruste*; enz. *naeken*, DAT *ik*, *hy naeke*; *hooren*, DAT *ik*, *hy hoore*.

Den *onvolmaekten voórleden tyd* is gelyk aen dien der *aentoonende wyze*, uytgenomen dat men in de eerste vervoeging *e* stelt by den eersten en derden persoon van 't enkelvoud, indien'er die *e* zich niet vind.

Den *volmaekten en meer dan volmaekten voórleden tyd* worden van den *tegenwoórdigen en onvolmaekten voórleden tyd* der *aenvoegende wyze* van het werk-woord *hebben* gemaekt, en het *tydend deel-woord*; B. V.: *dat ik hebbe gehoord*; *dat ik hebbe gerust*; *dat wy hebben gemaekt*.

Wat den *toekoómdenden tyd* aengaet: dien is gelyk aen den geénen der *aentoonende wyze*, uytgenomen dat hy van het saemenvoegsel *dat* voórgaen is. Men gebruykt dikwils met veél cierlykheyd den *tegenwoórdigen tyd* der *aenvoegende wyze* in plaets van dien *toekoómdenden tyd*; B. V.: *weét, lieve leerlingen*, DAT IK, *naer zoo dikwils uwe les uytgeleyd te hebben, de zelve, in het vervolg, niet meer* UYTLEGGE. VOÓR: DAT IK ZAL UYTLEGGEN.

De *onbepaelende wyze* bestaet uyt zich zelve

en koómt van geenen anderen tyd voort : *styggen, rusten, enz.*

Men maekt den *volmaekten voórliden tyd* van de *onbepaelende wyze*, **HEBBEN** en het *lydend deel-woórd*, als : *gehoord hebben, enz.*

Om den *toekoómnenden tyd* te maeken, voegt men *te zullen* by de *onbepaelende wyze*; **B. V. :** *te zullen hooren.*

Densuemengestelden toekoómnendentyd bestaet uyt den *toekoómnenden tyd* van het werk woórd *hebben*, en uyt het *lydend deel-woórd* : *te zullen gehoord hebben.*

Het *tegenwoórdig deel-woórd (bedryvend)*, maekt men in alle vier de vervoegingen met *de* by de *onbepaelende wyze* te voegen : *hooren de.*

Van het *voórliden deel-woórd (lydend)*, is alreede gesproken.

Den *toekoómnenden tyd* met *zullende* voór de *onbepaelende wyze* te zetten, als *zullende hooren.*

Den *saemengestelden toekoómnenden tyd* word gemaakt uyt den *toekoómnenden des deel-woórd*s van 't hulp-woórd *hebben*, welken tyd men voegt by het *lydend deel-woórd*; als : *zullende hebben gehoord.*

Het geén men *draegwoórd*den (*gerundia*) noemt, is niet anders dan de woórdekens *om te, van te, met te*, voór de *onbepaelende wyze* gesteld, en is gelyk aen het *bedryvend deel-woórd*.

*Aenmerkingen over het maeken der Tyden van sommige Werk-woórd*en.

1. Alle de werk-woórd

den die onmiddelyk twee klinkers hebben voór de eyndletter *n*, veranderen niet in den eersten persoon des enkelvouds van den tegenwoórdigen tyd der aentoonende wyze ;

B. V. : *zien, doen, staen, vergaen, die hebben ik zien, doen, enz. (1).*

2. De geéenen die eyndigen in *ven*, laeten niet alleenelyk *en* af, maer veranderen *v* in *f*; **B. V. :** *sterven, ik sterf; leéven, ik leéf; graeven, ik graef; schryven, ik schryf, gy schryft.*

3. De geéenen die uytgaen in *zen*, veranderen *z* in *s* wanneer zy een woórd eyndigen, of van eenen medeklinker gevolgd zyn; **B. V. :** *leézen, ik leés; vreezen, ik vrees; geneézen, ik geneés; wyzen, ik wys; ik vreesde, enz.*

4. De geéenen die uytgaén in *den*, neémen nooyt geene *t* agter aen; **B. V. :** *redden, ik red; wenden, ik wend; wieden, ik wied, gy wied.*

5. De geéenen, die voor *en* of *chen* twee gelyke medeklinkers hebben, verwerpen'er eenen van in alle tyden waer het werk-woórd niet uytgaet in *e*, *en*, *ede* of *ende*; **B. V. :** *bemínnen, ik bemin, ik beminde; begekken, gy begekt; ontsnappen, hy ontsnapt; schatten, hy schat; vischen, ik visch; wasschen, hy waschte.* Maer men moet schryven: dat *ik beminne, begekke, ontsnappe, schatte, vissche, wassche*: wy *beminnen, begekken, enz. Hy schattede; beminrende, ontsnappende, visschende, enz.*

VERVOEGING VAN EEN LYDEND WERK-WOÓRD.

Dit werk-woórd vervoegt men met het behulp-woórd *worden* en een lydend deel-woórd.

A E N T O O N E N D E W Y Z E .

Tegenwoórdigen Tyd.

Ik word, gy word, hy word; wy worden, gyl. word, zy worden bemind.

(1) Sommigen schryven ook in den tegenwoórdigen tyd der aentoonende wyze: *ik zie, ik doe, enz.*

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Ik wierd , gy wierd , hy wierd ; wy wierden , gyl. wierd , zy wierden bemind.

Volmaekten voórleden Tyd.

Ik ben , gy zyt , hy is ; wy zyn , gyl. zyt , zy zyn bemind geworden.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Ik was , gy waert , hy was ; wy waeren , gyl. waert , zy waeren bemind geworden.

Toekoómenden Tyd.

Ik zal , gy zult , hy zal ; wy zullen , gyl. zult , zy zullen bemind worden.

Saemengestelden toekoómenden Tyd.

Ik zal , gy zult , hy zal ; wy zullen , gyl. zult , zy zullen bemind geworden zyn.

Onzekeren tegenwoórdigen Tyd.

Ik zou , gy zoud , hy zou ; wy zouden , gyl. zoud , zy zouden bemind worden.

Saemengestelden onzekeren Tyd.

Ik zou , gy zoud , hy zou ; wy zouden , gyl. zoud , zy zouden bemind geworden zyn.

GEBIEDENDE WYZE.

Word (gy) bemind ; word (gyl.) bemind.

AENVOEGENDE WYZE.**Tegenwoórdigen Tyd.**

Dat ik worde , dat gy word , dat hy worde ; dat wy worden , dat gyl. word , dat zy worden bemind.

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Dat ik wierde , dat gy wierd , dat hy wierde ; dat wy wierden , dat gyl. wierd , dat zy wierden bemind.

Volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik zy, dat gy zyt, dat hy zy; dat wy zyn, dat gylieden zyt, dat zy zyn bemind geworden.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik waere, dat gy waert, dat hy waere; dat wy waeren, dat gyl. waert, dat zy waeren bemind geworden.

Toekoómden Tyd.

Dat ik zal, dat gy zult, dat hy zal; dat wy zullen, dat gyl. zult, dat zy zullen bemind worden.

ONBEPAALENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd. *Bemind worden.*

Volmaekt. voórl. - *Bemind geweest of geworden zyn.*

Toekoómden - *Bemind zullen worden.*

Saemen. toekoóm. - *Bemind zullen zyn geweest of geworden.*

DEEL-WOÓRDEN.

Tegenwoórdigen Tyd. *Bemind wordende.*

Voórleden - *Bemind geworden.*

Volm. voórleden - *Bemind gewardèn zynde.*

Toekoómden - *Bemind zullende worden.*

Saemeng. toek. - *Bemind zullende geworden zyn.*

Men bemerke dat men het lydend werk-woórd met *zyn* of *hebben* ook vervoegt; B. V.: *ik ben bemind geweest, ik heb bemind geweest.*

Over de onzydige Werk-woórden.

Men vervoegt de onzydige werk-woórden op de zelve wyze gelyk de bedryvenden, maer sommigen, als *sterven, gaen, koómen vallen*, worden met het hulp-woórd *zyn* vervoegd in de saemengestelde tyden.

A E N M E R K I N G.

Veële onzydige werk-woorden neemen het hulp-woord *zyn* aen, wanneer'er seffens de plaets waer de beweéging geschied word aengeweezen; B. V.: *hy is te Brussel aengekoomen; de werklieden zyn van het dak der kerk gevallen.*

Zy willen het hulp-woord *hebben*, wanneer zy in eenen onbepaalden zin gebruykt worden en de bestemde plaets niet aenwyzen; B. V.: *zy hebben gevallen; hy heeft lang geslaepen; ik heb traegzaam gegaen.*

VERVOEGING VAN HET VOORNAEMLYK WERK-WOORD

Z I C H K L E E D E N.

Dat werk-woord neemt in de saemengestelde tyden het hulp-woord *hebben* aen.

A E N T O O N E N D E W Y Z E.

Tegenwoórdigen Tyd.

Ik klead my, gy klead u, hy klead zich; wy kleaden ons, gyl. klead ulieden, zy kleaden zich.

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Ik kleadde my, gy kleadde u, hy kleadde zich; wy kleadden ons, gyl. kleadde ulieden, zy kleadden zich.

Volmaekten voórleden Tyd.

Ik heb my, gy hebt u, hy heeft zich; wy hebben ons, gyl. hebt u, zy hebben zich geklead.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Ik had my, gy had u, hy had zich; wy hadden ons, gy. had u, zy hadden zich geklead.

Toekoómden Tyd.

Ik zal my, gy zult u, hy zal zich; wy zullen ons, gy zult u, zy zullen zich kleaden.

Saemengestelden toekoómdenden Tyd.

Ik zal my, gy zult u, hy zal zich; wy zullen ons, gy zult u, zy zullen zich gekleed hebben.

Onzekeren tegenwoórdigen Tyd.

Ik zou my, gy zoud u, hy zou zich; wy zouden ons, gy zoud u, zy zouden zich kleeden.

Saemengestelden onzekeren Tyd.

Ik zou my, gy zoud u, hy zou zich; wy zouden ons, gy zoud u, zy zouden zich gekleed hebben.

GEBIEDENDE WYZE.

Kleed (gy) u; kleed (gyl.) u.

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd.

Dat ik my kleede, dat gy u kleed, dat hy zich kleede; dat wy ons kleeden, dat gy u kleed, dat zy zich kleeden.

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Dat ik my kleedde, dat gy u kleedde, dat hy zich kleedde; dat wy ons kleedden, dat gy u kleedde, dat zy zich kleedden.

Volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik my ik hebbe, dat gy u hebt, dat hy zich hebbe; dat wy ons hebben, dat gy u hebt, dat zy zich hebben gekleed.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Dat ik my hadde, dat gy u had, dat hy zich hadde; dat wy ons hadden, dat gy u had, dat zy zich hadden gekleed.

Toekoómdenden Tyd.

Dat ik my zal, dat gy u zult, dat hy zich zal; dat wy ons zullen, dat gy u zult, dat zy zich zullen kleeden.

ONBEPALLENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd. *Zich kleeden.*

Volm. voórleden - *Zich gekleed hebben.*

Toekoómdenden - *Zich zullen kleeden.*

Saem. toekoóm. - *Zich zullen gekleed hebben.* F

DEEL-WOORDEN.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Zich kleedende.</i>
Voorleden	- <i>Zich gekleed.</i>
Volm. voorleden	- <i>Zich gekleed hebbende.</i>
Toekoömenden	- <i>Zich kullende kleeden.</i>
Saem. toekoöm.	- <i>Zich zullende gekleed hebben.</i>

Men moet wel aenmerken het verschil tus-
schen *zich* en *hem*; *zich* is eenen wederkeerigen
voórnaem, en heeft betrek op eenen en zelve
persoon; B. V.: *zich kleeden*, dat is *zyn eygen
zelve kleeden*. — *Hem* is eenen opzigtelyken
voórnaem; B. V.: *hem kleeden*, dat is *eenen
anderen persoon kleeden*.

VERVOEGING VAN HET WEDERHOORIG WERK-
WOORD *MALKANDER STREELLEN* (1).

AENTOONENDE WYZE.

Wy streelen, gyl. streelt, zy streelen malkander.

Onvolmaekten voorleden Tyd.

Wy streelden, gyl. streelede, zy streelden malkander.

Volmaekten voorleden Tyd.

Wy hebben, gyl. hebt, zy hebben malkander gestreeld.

(1) Wy kunnen niet begrypen waerom den heer *Des
Roches*, bladz. 70 zynen nederduytsche Spraek-konst,
heeft durven voorstellen: *Ik vley my, gy vleyd u, hy vleyd
zich*, onder de valsche en belachelyke benaeming van
Conjugatie van een verbum reciprooium (wederhoorig of
wederkeerig werk-woord); 't geén nogtans zoo klaerbly-
kelyk zondigt tegen de wetten der spraek- en rede-kunde,
want *wederhoorig* of *wederkeerig* is een woord dat de be-
weëging van twee of meer persoonen of zaeken, die op
malkander werken, te kennen geeft: om die reden dan
zou hy dat werk-woord geen enkelvoud moógen gegeëven
hebben; anders moest hy het *voórnaemlyk* heeten.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Wy hadden, gyl. had, zy hadden malkander gestreeld.

Toekoómenden Tyd.

Wy zullen, gyl. zult, zy zullen malkander streelen.

Saemengestelden toekoómenden Tyd.

Wy zullen, gyl. zult, zy zullen malkander gestreeld hebben.

Onzekeren tegenwoórdigen Tyd.

Wy zouden, gyl. zoud, zy zouden malkander streelen.

Saemengestelden onzekeren Tyd.

Wy zouden, gyl. zoud, zy zouden malkander gestreeld hebben.

GEBIEDENDE WYZE.

Streelt malkander.

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoórdigen Tyd.

Dat wy malkander streelen, dat gyl. malkander streelt, dat zy malkander streelen.

Onvolmaekten voórleden Tyd.

Dat wy malkander streelden, dat gyl. malkander streelde, dat zy malkander streelden.

Volmaekten voórleden Tyd.

Dat wy malkander gestreeld hebben, dat gyl. malkander gestreeld hebt, dat zy malkander gestreeld hebben.

Meer dan volmaekten voórleden Tyd.

Dat wy malkander gestreeld hadden, dat gyl. malkander gestreeld had, dat zy malkander gestreeld hadden.

Toekoómenden Tyd.

Dat wy malkander zullen streelen, dat gyl. malkander zult streelen, dat zy malkander zullen streelen.

ONBEPAALENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Malkander streelen.</i>
Volm. voorleden	- <i>Malkander gestreeld hebben.</i>
Toekoömenden	- <i>Malkander te zullen streelen.</i>
Saem. toekoöm.	- <i>Malkander te zullen gestreeld hebben</i>

DEEL-WOORDEN.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Malkander streelende.</i>
Volmaekten	- <i>Malkander gestreeld.</i>
Volm. voorleden	- <i>Malkander gestreeld hebbende.</i>
Toekoömenden	- <i>Malkander zullende streelen.</i>
Saem. toekoöm.	- <i>Malkander zullende gestreeld hebben</i>

VERVOEGING VAN HET BEDRYVEND ONPERSOONELYK
WERK-WOORD: *DONDEREN.*

Aentoonende wyze.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Het dondert.</i>
Onvolm. voörl.	- <i>Het donderde.</i>
Volm. voorleden	- <i>Het heeft gedonderd.</i>
Meer dan vol.voörl.	- <i>Het had gedonderd.</i>
Toekomenden	- <i>Het zal donderen.</i>
Saem. toekoöm.	- <i>Het zal gedonderd hebben.</i>
Onzekereren tegenw.	- <i>Het zou donderen.</i>
Saem. onzekereren	- <i>Het zou gedonderd hebben.</i>

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Dat het dondere.</i>
Onvolm. voorleden	- <i>Dat het donderde.</i>
Volm. voorleden	- <i>Dat het gedonderd hebbe.</i>
Meer dan vol.voörl.	- <i>Dat het gedonderd hadde.</i>
Toekoömenden	- <i>Dat het zal donderen.</i>

ONBEPAALENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Donderen.</i>
Volm. voorleden	- <i>Gedonderd hebben.</i>
Toekoömenden	- <i>Zullen donderen.</i>

DEEL-WOORDEN.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Donderende.</i>
Voorleden	- <i>Gedonderd.</i>
Volm. voorleden	- <i>Gedonderd hebbende.</i>
Toekoómdenden	- <i>Zullende donderen.</i>

VERVOEGING VAN HET LYDEND ONPERSOONELYK
WERK-WOORD: *BEROUWEN.*

AENTOONENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Het berouwt MY, U, HEM, HAER, ONS, HUN.</i>
Onvolm. voorled.	- <i>Het berouwde my, enz.</i>
Volmaekten voorl.	- <i>Het heeft my, enz. berouwd.</i>
Meer dan vol. voorl.	- <i>Het had my, enz. berouwd.</i>
Toekoómdenden	- <i>Het zal my, enz. berouwen.</i>

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Dat het my, enz. berouwe.</i>
Onvolm. voorl.	- <i>Dat het my, enz. berouwde.</i>
Volmaekt. voorl.	- <i>Dat het my, enz. hebbe berouwd.</i>
Meer dan vol. voorl.	- <i>Dat het my, enz. hadde berouwd.</i>
Toekoómdenden	- <i>Dat het my berouwen zal.</i>

ONREPAALENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>My berouwen.</i>
Volm. voorleden	- <i>My berouwd te hebben.</i>
Toekoómdenden	- <i>My te zullen berouwen.</i>
Saemen. toekoóm.	- <i>My berouwd te zullen hebben.</i>

DEEL-WOORDEN.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>My berouwende.</i>
Voorleden	- <i>My berouwd.</i>
Volmaekt. voorl.	- <i>My berouwd hebbende.</i>
Toekoómdenden	- <i>My zullende berouwen.</i>

VERVOEGING VAN EEN PERSOONELYK IN EEN ONPERSOONELYK WERK-WOORD VERANDERD.

AENTOONENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Men zegt.</i>
Onvolm. voorled. Tyd.	<i>Men zeyde.</i>
Volm. voorleden .	<i>Men heeft gezeyd.</i>
Meer dan vol. voorl.	<i>Men had gezeyd.</i>
Toekoómenden	<i>Men zal zeggen.</i>
Saemen. toekoóm.	<i>Men zal gezeyd hebben.</i>
Onzek. tegenwoor.	<i>Men zou zeggen.</i>
Saem. onzekeren	<i>Men zou gezeyd hebben.</i>

AENVOEGENDE WYZE.

Tegenwoordigen Tyd.	<i>Dat men zegge of men zegge.</i>
Onvolm. voorl.	<i>Dat men zeyde.</i>
Volm. voorleden	<i>Dat men hebbe gezeyd.</i>
Meer dan vol. voorl.	<i>Dat men hadde gezeyd.</i>
Toekoómenden	<i>Dat men zal zeggen.</i>

Aenmerking over het woórdeken Men.

Men, word maer in den derden persoon des enkelvouds gebruykt, en wilt het werk-woord ook in 't enkelvoud hebben; B. V. : *men wilt dat zy kóómen.*

Men vind men nooyt voór noch agter een onpersoonelyk werk-woord, ten zy het aldus genomen word, gelyk men in de vervoeging *men zegt*, zien kan.

IX. AFDEELING (1).

Over de onregelmaetige Werk-woórden.

Men heet onregelmaetige de werk-woórden die in het maeken hunner tyden in eenig opzigt van den gemeenen regel afwyken.

(1) *Men* heeft in deéze afdeeling den heer *Sewel* en de nederduytsche declinatien en conjugatien van *M. L.*..... in d'oog gehouden.

Voórafgaende Aenmerkingen.

1. Die werk-woórden zyn maer onregelmaetig in den *onvolmaekten voórleden tyd* der *aentoonende* en *aenvoegende wyze* en in het *lydend deel-woórd*: sommigen zyn maer alleenelyk dusdaenig in de twee eerste tyden der voórnoemde wyzen, of in het voórmeld lydend deel-woórd.

2. In den *onvolmaekten voórleden tyd* der *aentoonende wyze* maekt men den tweeden persoon des enkel- en meervouds van den eersten met'er eene *t* by te voegen; B. V.: *ik droeg, gy, gyl. droeg t*. Men stelt by den eersten persoon *en*, om den eersten en derden persoon des meervouds te maeken; B. V.: *ik droeg, wy, zy droeg en*.

3. De werk-woórden welkers *onvolmaekten voórleden tyd* uytgaet in *d* of *t*, neémen geene andere *t* aen in den tweeden persoon des enkelvouds en meervouds; B. V.: *ik deéd, gy, gyl. deéd; ik beét, gy, gyl. beét*.

4. In den *onvolmaekten voórleden tyd* der *aenvoegende wyze* maekt men den eersten en derden persoon des enkelvouds, met eene *e* by den eersten persoon van 't enkelvoud der *aentoonende wyze* te voegen; B. V.: *ik droeg; dat ik, hy droeg e*.

De andere personen worden gemaekt, als in de tweede aenmerking; B. V.: *dat gy, gyl. droegt; dat wy, zy droeg en*.

Van het maeken der onvolmaekte voórledene Tyden en lydende Deel-woórden, in de onregelmaetige Werk-woórden.

1. De werk-woórden, die *a* voór eenen *medeklinker* hebben in de bynalaetste lettergreép der *onbepaelende wyze*, veranderen als volgt:

Onbepael. wyze. Onvolm. voorleden Tyd. Lydend Deel-w.

Hangen ,	Ik hing of hong ,	gehangen.
Lachen ,	loech of loeg ,	gelachen.
Vallen ,	viel ,	gevallen.
Vangen ,	ving of vong ,	gevangen.
Wasschen ,	wiesch of waschte ,	gewasschen.
Wassen ,	wies ,	gewassen.

Bakken , bannen , spannen , zyn maer onregelmaetig in het *lydend deel-woórd*: **GEBAKKEN , GEBANNEN , GESPANNEN.**

2. De eenlettergreépige werk-woórdén , die *twee klinkers* hebben voór de eynd-letter *n* , maeken hunnen *onvolmaekten voorleden tyd* als volgt :

Doen ,	Ik deéd ,	gedaen.
Gaen ,	ging ,	gegaen.
Slaen ,	slog ,	geslegen , geslaegen.
Staen ,	stond ,	gestaen ,
Zien ,	zag ,	gezien.

3. Die *ae* veranderen , als volgt :

Blaezen.	Ik blies of blaesde.	geblaezen.
Draegen ,	droeg ,	gedraegen.
Graeven ,	groef ,	gegraeven.
Jaegen ,	joeg , of jaegde.	gejaegd.
Laeten ,	liet ,	gelaeten.
Slaepen ,	sliiep ,	geslaepen.
Vaeren ,	voer ,	gevaeren.
Vraegen ,	vroeg of vraegde ,	gevraegd.

Braeden , laeden , maelen , raeden , zyn alleenelyk onregelmaetig in het *lydend deel-woórd*: **GEBRAEDEN , GELAEDEN , GEMAELEN , GERAEDEN.**

4. Werk-woórdén die *e* , in de zelve lettergreép van eenen *mede-klinker* gevolgd zyude , veranderen in *o*.

Belgén ,	Ik bolg ,	gebolgen.
Bergén ,	borg ,	geborgen.

Onbepaelende wyze. Onvolm. voórl. Tyd. Lydend Deel-w.

Bersten ,	Ik borst ,	geborsten.
Delven ,	dolf ,	gedolven.
Gelden ,	gold ,	gegolden.
Kerven ,	korf ,	gekorven.
Kwellen ,	kwol ,	gekwollen.
Melken ,	molk ,	gemolken.
Rekken ,	rok ,	gerokken.
Schelden ,	schold ,	gescholden.
Schenden ,	schond ,	geschonden.
Schenken ,	schonk ,	geschonken.
Smelten of smilten ,	smolt ,	gesmolten.
Treffen ,	trof ,	getroffen ,
Trekken ,	trok ,	getrokken .
Vegten ,	vogt ,	gevogten.
Vlegten ,	vlogt ,	gevlogten.
Zenden ,	zond ,	gezonden.
Zwelgen ,	zwolg ,	gezwolgen.
Zwellen ,	zwol ,	gezwollen.
Zwemmen ,	zwom ,	gezwommen.

5. Die *e* voór eenen *medeklinker* in de zelve lettergreépstaende , op andere wyzen veranderen:

Bederven ,	Ik bedierf ,	bedorven.
Brengen ,	bragt ,	gebragt.
Denken ,	dagt ,	gedagt.
Derven (ontbeéren),	dierf ,	gedorven.
Derven (durven) ,	dorst ,	gedorst.
Heffen ,	hief ,	geheven.
Helpen ,	hielp ,	geholpen.
Leggen ,	leyd of legde.	geleyd of gelegd.
Scheppen (iet uyt niet maeken) ,	schiep (i) ,	geschaepen.
Sterven ,	stierf ,	gestorven.
Werken ,	vrogt , werkte ,	gevrogt , gewerkt
Werpen ,	wierp ,	geworpen.
Werven ,	wierf ,	geworven.
Zeggen ,	zeyd ,	gezeyd.

(1) Als *scheppen* in den zin van *putten* genomen word , heéft het dan : ik *schepte* , lydend deel-woórd *geschepte*.

Die *eé* in den *onvolmaekten* *voórleden* *tyd* veranderen in *a*.

Onbepaël. wyze. Onvol voórl. Tyd. Lygend Deel-woórd.

Breéken ,	Ik brak ,	gebroken.
Beyeélen ,	beval ,	bevolen.
Eéten ,	at ,	geéeten.
Geéven ,	gaf ,	gegeéven.
Geneézen ,	genas ,	geneézen.
Leézen ,	las ,	geleézen.
Meéten ,	mat ,	gemeéten.
Neémen ,	nam ,	genomen.
Pleégen (gewoon zyn),	plagt of pleég (1).	
Spreéken ,	sprak ,	gesproken.
Steéken ,	stak ,	gestoken.
Treéden ,	trad ,	getreéden.
Vergeéten ,	vergat ,	vergeéten.
Vreéten ,	vrat ,	gevreéten.
Vreéken ,	vrak of vroók ,	gevroken.

7. Die *eé* in den *onvolmaekten* *voórleden* *tyd* op andere wyzen veranderen.

Steélen ,	Ik stoól ,	gestoólen.
Weégen ,	woóg of woeg ,	gewoógen , geweégen.
Weéten ,	wist ,	géweéten.

De volgende werk-woórdén : *beéven* , *leéven* , *kweélen* , *veégen* , *weéven* , veranderen *eé* in den *onvolmaekten* *voórleden* *tyd* niet , maer behooren tot de vierde vervoeging .

8. Die *ee* of *eé* veranderen , als volgt :

Heeten (genaemd zyn),	Ik hiet ,	geheeten.
Scheéren ,	schoór ,	geschoóren.
Zweéren ,	zwoer of zwoór	gezwoóren.

(1) Van dat werk-woórd is maer den *onvolmaekten* *voórleden* *tyd* deraentoonende wyze alleen overgebleéven : maer wanneer men het in den zin van *bedryven* gebruykt , word het in de vierde vervoeging geplaatst .

Uytgenomen *deelen, eeren, kleeden, leeren, vreezen, zweeten*, die tot de vierde vervoeging behooren.

Scheyden is maer onregelmaetig in het *lydend deel-woórd* GESCHEYDEN.

9. Die *i* in den *onvolmaekten voórleden tyd* veranderen in *a*.

Onbepaelende wyze. Onvolm. voórl. Tyd. Iydend Deel-w.

Bidden,	Ik bad,	gebeden.
Liggen,	lag,	gelegten.
Zitten,	zat,	gezeten.

10. De volgende veranderen *i* in *o* voór den *onvolmaekten voórleden tyd* en het *lydend deel-woórd*.

Beginnen,	Ik begon,	begonnen.
Binden,	bond,	gebonden.
Blinken,	blonk,	geblonken.
Dingen,	dong,	gedongen.
Dringen,	drong,	gedrongen.
Drinken,	dronk,	gedronken.
Dwingen,	dwong,	gedwongen.
Glimmen,	glom,	geglommen.
Klimmen,	klom,	geklommen.
Klinken,	klonk,	geklonken.
Krimpen,	kromp,	gekrompen.
Schillen, scheélen, hetschoól, scheelde,		geschoólen, gescheélt.*
Spinnen,	ik spon,	gesponnen.
Springen,	sprong,	gesprongen.
Stinken,	stonk,	gestonken.
Verslinden,	verslond,	verslonden.
Verzinnen,	verzon,	verzonnen.
Vinden,	vond,	gevonden.
Vringen,	vrong,	gevrongen.
Winden,	wond,	gewonden.
Winnen,	won,	gewonnen.
Zingen,	zong,	gezongen.
Zinken,	zonk,	gezonken.

11. Die *ie* veranderen in *oó* voór den *onvolmaekten* voórleden tyd en het *lydend deel-woórd*.

Onbepaelende wyz. Onvolm. woórl. Tyd. Lydend Deel-w.

Bedriegen,	Ik bedroóg,	bedroógen.
Bieden,	boód,	geboóden.
Genieten,	genoot,	genoóten.
Gieten,	goót,	gegoóten.
Kiezen,	koós,	gekoózen.
Klieven,	kloóf,	gekloóven.
Liegen,	loóg,	geloógen.
Rieken,	roók,	geroóken.
Schieten,	schoót,	geschoóten.
Verdrieten,	het verdroót,	verdroóten.
Verliezen,	ik verloor, verloós,	verloóren.
Vlieden,	vloód,	gevloóden.
Vliegen,	vloóg,	gevloógen.
Vlieten,	vloút,	gevloóten.
Vriezen,	het vroós,	gevroózen.
Zieden,	ik zoód,	gezoóden.

De volgende *niesen*, *wiegen*, behooren tot de vierde vervoeging: *ik niesde*, *geniesd*; *ik wiegde*, *gewiegd*.

12. Die *oe*, *on*, *oo*, *ou* en *u* veranderen als volgt :

Moeten,	Ik moest,	gemoeten.
Roepen,	riep,	geroepen.
Zoeken,	zegt,	gezegt.
Konnen, (ik kan),	kon of konde,	gekonnen.
Loopen,	liep,	geloopen.
Koómen,	kwam,	gekoómen.
Mogóen (ik mag),	mogt,	gemoógen.
Stooten,	stiet, of stootte,	gestooten.
Houden,	hield,	gehouden.
Houwen,	hieuw,	gehouwen.
Dunken,	dogt,	gedogt.

Spouwen, *zouten*, zyn maer onregelmaetig in het *lydend deel-woórd*: *GESPOUWEN*, *GEZOUTEN*.

Bouwen, trouwen, zyn uytgenomen en behooren tot de werk-woorden der vierde vervoeging.

13. De volgende veranderen *uy* in *oó* vóór den *onvolmaekten voórleden tyd* en het *lydend deel-woórd*.

Onbepael. wyze. Onvolm. voórl. Tyd. Lydend Deel-w.

Buygen ,	Ik hoóg ,	gehoógen.
Druypen ,	droóp ,	gedroópen.
Duyken ,	doók ,	gedoóken.
Kluyven ,	kloóf , kluyfde ,	gekloóven , gekluyfd.
Kruypen ,	kroóp ,	gekroópen.
Luyken ,	loók ,	geloóken.
Ruyken ,	roók ,	geroóken.
Schuylen ,	schoól , schuyldede ,	geschoóten , geschuyld.
Schuyven ,	schoóf ,	geschoóven.
Sluyken ,	sloók ,	gesloóken.
Sluypen ,	sloóp ,	gesloópen.
Sluyten ,	slóót ,	gesloóten.
Snuyten ,	snoót ,	gesnoóten.
Snuyven ,	snoóf ,	gesnoóven.
Spruyten ,	sproót ,	gesproóten.
Spuyten ,	spoót ,	gespoóten.
Stuyken ,	stoók ,	gestoóken.
Stuypen ,	stoóp ,	gestoópen.
Stuyven ,	stoóf ,	gestoóven.
Zuygen ,	zoóg ,	gezoógen.
Zuypen ,	zoóp ,	gezoópen.

Stuyten , behoort tot de tweede vervoeging ; *kuypen* , tot de derde ; en de volgende : *buylen* , *huyzen* , *huylen* , *pruylen* , *ruylen* , *ruymen* , tot de vierde.

AENMERKING.

Alle de saemengestelde werk-woorden afstammende van de onregelmaetigen , en beginnende

met *be*, *ge*, *her*, *ver*, *weér* of *weder*, *aen*, *doór*, *in*, *ont*, *over*, *toe*, *voór*, enz., hebben ook in 't vervoegen de onregelmaetigheyd der voórmelde onsaemengestelde werk-woórd; als:

Onbepael. wyze. Onvolm. voórl. Tyd. Lydend Deel-woord.

Be dingen; Ik bedong, bedongen.

Ge bieden, geboód, geboóden, enz.

BYZONDER HOOFDSTUK,

Handelende over den beheerscher en de beheersching van 't Werk-woórd en de aenvoegende Wyze.

I. AFDEELING.

Van den Beheerscher.

Het ontwerp is als den beheerscher of noemer van den zin, en alles heeft'erin de rede betrek op.

Men vind het ontwerp wanneer het past op de vraege *wie*, die men stelt voór het werk-woórd; B. V.: *den tyd is kostelyk*. — Wie is kostelyk? — den tyd: dat is 't ontwerp van het hulp-woórd *is*.

Het ontwerp is dryvoudig:

1° Een zelfstandig woórd, als: *DE LENTE is aengenaem*.

2° Een voórnaem-woórd, als: *HY klapt, ZY schryft*.

3° Een ander werk-woórd in d'onbepaelende wyze, als: *STERVEN voór 't vaderland is eene HELDEN-DOOD*.

Men bemerke dat het werk-woórd, staende in de gebiedende of onbepaelende wyze, geenen beheerscher heeft.

II. AFDEELING.

Van de Beheersching.

De beheersching is een woórd dat onmiddelyk afhangt van een werk-woórd of voórzetsel, en

altdy op de vraege *wat past*; B. V. : *ik bemin DEN ZOMER.* — *Wat bemin ik?* — *den zomer* : dat is de beheersching of aenklaeger van 't werkwoórd *bemin*.

Een werk-woórd heéft dry soórten van woórd- den tot beheersching :

1° Een zelfstandig-woórd; als : *GOD bemint ZYNE SCHEPSELEN.*

2° Een voórnaem-woórd; als : *ik ken HEM.*

3° Een werk-woórd in d'onbepaelende wyze; als : *den leerling moet STUDEÉREN.*

III. AFDEELING.

Handeling over de Aenvoegende Wyze.

De *aentoonende wyze* heéft eenen klaeren en verstaenbaeren zin uyt zich zelve, en toont de zaak doór 't werk-woórd beduyd, als *stellig* en *zeker* aen, terwylen de *aenvoegende wyze* de zaak doór 't werk-woórd beteekend als *niet stellig* noch *zeker* aenwyst; maer van een voegwoórd of iet anders ahangende, en geen en klaeren noch verstaenbaeren zin uytmaekende, wanneer de *aenvoegende* van de *aentoonende wyze* gescheyden is.

Die wyze dient tot vervulling van andere zinnen.

Men gebruykt-ze :

1° Naer de werk-woórd- den die den *wil*, de *begeérte*, het *bevel*, den *wensch*, het *verlangen*, het *verzoek*, de *vreeze*, den *twyffel* te kennen geéven; B. V. :

Ik heb liever dat myn vaderland over myn ballingschap BLOOZE.

Hy gebied, wilt dat hy zyne pligten KWYTE,

Ik begeér dat hy ROÓME. Zorg wel dat hy voortgang DOE.

God gave dat hy myne zede-lessen indagtig WAERE.

Ik vrees dat hy boosaerdig zy. Ik twyffel of hy SCHRYVE.

En naer alle die, de welke *dusdanige beduydenis* hebben, zoo wel in eenen *ondervraegenden* als *loochenenden* zin; B. V.:

Verzoekt hy niet dat hy hem **SCHRYVE**?

Ik geloof niet dat hy **LEERE**.

2. In de *ondervraegende* zinnen die *twyffel* of *onzekerheyd* by brengen; B. V.:

Gelooft gy dat hy **STERVE**?

Is 't zeker dat ik hier lang **VERTOEVE**.

3° Agter het voeg-woórd *dat*, staende in het gebinsel van den zin, welk alsdan het *bevel*, de *toestemming*, enz. beduyd; B. V.:

DAT hy indagtig **ZY**; **DAT** hy **ZEGEPRAELE**; **DAT** my **GESCHIEDE** na uw woórd.

4° Wanneer het betrekkelijk voórnaem-woórd *die* in eenen *onzekeren*, *loochenenden* of *ondervraegenden* zin word gebruykt; B. V.:

Indien'er Scipio een ongeluk overkwam, waer zou het gemeynbest eenen veldoversten vinden **DIE** hem gelyk **WAERE**?

Ik zal niemand ontmoeten **DIE** mynen roem en voórdeelen niet **VERWONDERE**.

5° Wanneer men eenig werk-woórd en het voeg-woórd *dat* uytlæet in de zinnen die het *verlangen* of den *wensch* te kennen geéven; B. V.:

O **GAVEN** de goden dat mynen broeder nog **LEEFDE**, en **DE** romeynsche vloót **GEBODE**!

De goden **GEÉVEN** **DAT** ik my weêrdig **TOONE** van zulk eene gemaelin. *Dat is*: ik zou willen dat de goden **gaven** enz. Ik wensch dat de goden geéven, enz.

6. Naer *alhoewel*, *al*, *schoon dat*, *indien*, wanneer de zaek in eenen *onzekeren* en *onbepaelden* zin gesteld is; B. V.:

Ik zou u meer gegeéven hebben **INDIEN** ik ryker geweest **WAERE**.

Indien Lucullus geenen slaef van zyne lusten WAERE, Pompeius zou dan niet meer leéven.

Welken dwaezen is'er, die verzekerd is, AL WAERE hy in den bloey zyner jaeren, dat hy tot den avond zal leéven.

Maer als de zaak in eenen zekeren en bepaelden zin gebruykt word, stelt men het werk-woórd dat naer *indien*, *hoewel*, enz. volgt, in de aentoonende wyze; B. V.:

Indien men met booze VERKEERT, zal men boos worden.

Indien eenige zaak my dienen KAN, ik bedien'er my af, indien ik die niet HEB, ik kan my'er van onthouden.

Hoewel hy pligtig WAS, hy wilde het niet bekennen.

7º Naer de volgende koppel-woórdten:

Dat (1).	Och of.	Ten waere dat.
Op dat.	Teneyndedat.	Ten zy dat.
Waer 't dat.	Hoewel dat.	'T zy dat. Tot dat.
Zoo genomen dat.	Als of.	Ingevalle dat.
Zoo dat.	Mits dat.	Zulks dat. Voór dat of eer dat.

B. V. Hy zal niet schryven TEN ZY ik het hem GEBIEDE.

INGEVALLE hy het ZEGGE. WagT TOT DAT hy KOÓME.

VOÓRDAT gy nyt deézen kring GAE, geéft my uwe antwoord, OPDAT ik die vervolgens aen den raed OVERDRAEGE.

Ik zal het u schryven EERDAT of VOÓRDAT ik VER-
TREKKE.

De volgende willen de aentoonende wyze.

Omdat.	Niettemin.	Nogtans.	Want.
Egter.	Dewyl.	Evenwel.	Wel.
Naerdien.	Waerom.	Hierom.	Daerom.
Dies.	Dieshalven.	Derhalven.	Ook.
Als.	Zoo.	Is 't zaeke.	Zoo als.
Aengezien.	Toen.	Terwyl.	Sedert dat.
Zoo dat.	Alhoewel.	Nauwelyks.	Nu.

(1) Wanneer *dat* de aentoonende of aenvoegende wyze beheerscht, kan men zien in het negenste hoofdstuk.

G

8° Naer het redescheydend voeg-woord *of*, wanneer het in twyffeling gebruykt word; B. V.:

Ik twyffel of hy wys zy.

9° Naer *welkdaenig*, *hoe*, *hoedanig* in de spreekwyzen waer'er in de rede iets *als verondersteld* bemerkt word; B. V.

WELKDAENIGEN treur-dichter men hem VOORSTELLE, zal hy altyd den voórrang hebben.

HOE smertelyk de pyne ook zy, ik zal-ze moediglyk lyden.

10° Wanneer naer het voeg-woord *tot dat*, een werk-woord in den *tegenwoórdigen* of *volmaekten voórleden tyd* staet; B. V.:

Blyft TOT DAT hy VERTREKKE, of TOT DAT hy VERTROKKEN zy.

11° Wanneer een werk-woord van begeérte in den zin verzweégen is; B. V.:

Elk ZEGGE het voord. LEÉVE den koning!

12° Wanneer'er voór de opzigtelyke voórnaem-woorden *die*, *dien*, een byvoegsel voórafgaet welk in den *overtreffenden trap* staet; B. V.:

Hy is den GROOTSTEN dwaezen dien ik KENNE. Zy is het HOOVEÉRDIGSTE schepsel, dat men ooyt gezien HEBBE. Hy is den EENIGSTEN die WEÉT hoe de zaak is.

13° Wanneer men in plaets van het hulp-woord *zouden*, den *onvolmaekten voórleden tyd der aenvoegende wyze* gebruykt; B. V.:

Scipio eyschte op den zelve tyd dat den bruydegom dat geld NAME en voór zich BEWAERDE.

Hy betragtte altyd den naem van meester en hy geboód dat men hem dien GAVE.

Ik heb begeérd dat dien ramp eerder op myn stamhuys dan op het gemeynbest VIELE.

Wanneer ik myn hert voór getuygen neém, is het zoo veel als of ik u eygen zelve NAME.

Voór: dat den bruydegom dat geld zou *neemen*, en voór zich zou *bewaeren*. — Dat men hem dien zou *geéven*. — Zou *vallen*. — Zou *neemen*.

AENMERKINGEN.

1. Het voeg-woórd *dat*, word dikwils met veel cierlykheyd agtergelaeten; B. V.:

'T zy ik *SCHRYVE*, 't zy ik *LEERE*, hy weét over-al wat op te zeggen.

Voór 't zy *dat*, enz.

2. Menigmael word geheel het voeg-woórd onderbegreépen; B. V.:

Hy *LEERE* of hy *LEERE* niet.

Voór 't zy *dat hy leere*, enz.

WAERE hy godvrugtiger! *dat is*: waer 't *dat*, och of, indien hy godvrugtiger waere!

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de Deel-woórd.

De deel-woórd zyn dus genoemd, om dat zy den aerd der werk-woórd en der byvoege-lyke naemen hebben.

Zy hebben den aerd van 't werk-woórd, doór-dien zy'er de beteekenis en de beheersching van hebben; B. V.:

Zyne les *OPZEGGENDE*, heéft hy-ze kwalyk *GEZEYD*.

Zy hebben den aerd van 't byvoegsel, om dat zy, geboógen wordende, de hoedanigheyd van eenen persoon of van eene zaak aentoonen; B. V.:

GELEERDEN man; *BEMINDE* vrouw; *BEBOUWD* land.

In dat geval worden zy *werk-woórdige byvoegsels* (*adjectifs verbaux*) genoemd.

Zy worden verdeeld in tegenwoórdige, die

alsdan bedryvende zyn; B. V. : *beminnende*, *slaende*, *bekyvende*, en in voorledene of lyden-
de; als : *bemind*, *gesiaegen*, *bekeéven*.

Zy schikken zig in alle de naemvallen na de
dry geslachten; B. V. : den *beminnenden* vader,
de *slaende* moeder, het *bekyvend* kind; den *be-
minderen* broeder, de *geslaegene* slaevinne, het
bekeévene kind.

Men zegt : ik spreek al *zidderende*; hy lacht
al *schryvende* : op welke spreekwyzen men *toen*,
als, *wanneer*, *geduerende* of *terwyl* moet ver-
staen : toen hy *schryft*, lacht hy, enz.

Men zegt ook : ik ben *slaende*; gy zyt *bemin-
nende*; voór : ik *slaen*, gy *bemint*.

Men lette wel dat het bedryvend deel-woórd
in getallen en geslachten onveranderlyk is, wan-
neer den persoon doende is; B. V. :

Den leerling **KLAPPENDE** word gestraft. Den winter
AENKOÓMENDE brengt het slegt weér mede. De dogter
LEERENDE is blymoedig. Het kind **VALLENDE** is opgestaen;
de krygsmannen **VEGTENDE**, loopen groot gevaer.

De lydende deel-woórd en uytgaende in *en*
veranderen in het enkelvoud van uytgang niet
voór het mannelyk en onzydig geslacht; B. V. :

Den **BEKEÉVEN** zoon, het **VERWORPEN** kind.

Voór het vrouwelyk neemen zy alleenelyk eene
e aen; B. V. :

De **BEKEÉVENE** dogter, de **VERWORPENE** vrouw.

Het meervoud voór de dry geslachten is gelyk
aen het vrouwelyk; B. V. :

De **BEKEÉVENE** zoónen, vrouwen, kinderen.

De lydende deel-woórd en uytgaende in *t* (1)

(1) Uytgenomen de deel-woórd die voór de *t* onmid-
delyk eenen of twee klinkers hebben, als *gboet*, *gegroet*,

veranderen in het enkelvoud van uytgang niet
voór het onzydig geslacht ; als :

GEDOOPT kind. Het GESCHEPT water.

Maer voór het mannelyk neémen zy *en* agter
aen ; als :

Den GETROOSTEN man , den GEDRUKTEN boek.

En voór het vrouwelyk eene *e* ; als :

De GETROOSTE vrouw ; de GESTRAFTE dogter.

Voór het meervoud der dry geslachten allee-
nelyk *e* ; B. V. :

De GEVLUGTE krygsmannen ; de VERLOSTE vrouwen ;
de GERAEKTE herten.

AENMERKING.

De leeraers *Des Roches* en *P. B.* in zyne *Fon-
damenten of Grondregels der nederduytsche tael* ,
als ook eenige anderen hebben grootelyks tegen
de echte spelling gezondigd in 't schryven hunner
*lydende deel-woórd*en met eene *t* in plaets van
eene *d* , om reden dat alle deel-woórden kunnen
verboógen en als *byvoegelyke naemen* gebruykt
worden ; B. V. :

Ik heb altyd mynen vader **BEMIND**.

Waerom met eene *d* en niet met eene *t* ? om
dat men in het verbuygen zeggen moet : *eenen*
BEMINDEN vader , *eene* **BEMINDE moeder** , *een* **BE-
MIND kind** ; en niet **BEMINTEN vader** , **BEMINTE**
moeder : 'twelk een wangeluyd zou veroorzaeken,

Maer eenen tyd voortkoómende uyt het wortel-

geschat ; welket alsdan verdobbeld moet worden : *geboetten-
slaef* , *gegroette vrouw* , *geschat peérd* , *geschatte peérd*en.
Het zelve zy aenmerkt voór de deel-woórden uytgaende
in *d* wanneer'er eenen klinker voór staet.

woord van een werk-woord, en dus geen deel-woord zynde, is onveranderlyk; B. V.:

Hy BEMINT zynen vader, zyne moeder, zyn kind.

Waer BEMINT, staende in den derden persoon van 't enkelvoud der aentoonende wyze, uyt zyne natuer niet verboógen kan worden.

ZEVENSTE HOOFDSTUK.

Van de By-woórd.

De by-woórdien dienen om verscheyde omstandigheden van een ander woord, en voórnaementlyk van een werk-woord aen-te-wyzen.

Zy zyn onveranderlyk ten zy in de trappen van beteekening, als: *vroég, vroeger, vroegst*, enz.

Over de verscheyde soórtten van By-woórdien.

1° Die van plaets zyn vierderley; te weeten:

1. Die stilte in eene plaets te kennen geéven, als: *waer? hier, daer, ergens*, enz.

2. Die de beweéging eener plaets aenwyzen, als: *van waer? van boven, van beneden, van buyten*, enz.

3. Die de beweéging nae eene plaets doen kennen, als: *waer nae toe? nae beneden, nae boven, nae buyten*, enz.

4. Die de beweéging langs of doór eene plaets beteekenen, als: *waer doór? hier doór, nergens doór*, enz.

2° De by-woórdien van tyd: *heden, van daeg, morgen*, enz.

3° Van hoeveélheyd: *weynig, veél, genoeg, meer, min*, enz.

4° Van getal: *eens, eenmael, tweemaal, hoe dikwils, ten eersten*, enz.

5° Van ondervraeging: *waerom? wanneer, hoe, hoe zoo?* enz.

6° Van bevestiging: *ja, zekerlyk, voórwaer, enz.*

7° Van loochening: *neen, niets, geenzins, enz.*

8° Van hoedanigheyd: *wel, kwalyk, zagtjes, enz.*

Er zyn nog veel anderen die van de byvoegsels gemaekt worden met *lyk* agter aen te voegen; B. V.: *aendagtig, aendagtiglyk; eeuwig, eeuwiglyk, enz.*

9° Van vergelyking: *gelyk, aldus, zoo beter, enz.*

10° Van twyffel: *mogelyk, misschien, waerschynelyk, enz.*

11° Van schikking: *eerstelyk, gestaedig, daer naer, enz.*

12° Van scheyding: *alleenelyk, ter zyde, enz.*

13° Van aenwakkering: *sa, lustig, wakker, wel aen, op, enz.*

14° Van saemenvoeging: *te saemen, gelykelyk, overhoop, enz.*

15° Van bewys: *ziet hier, ziet daer, enz.*

16° Van verkiezing: *boven al, liever, eer, eerder, voór al, enz.*

17° Van besluit: *daer om, overzulks, derhalven, enz.*

En nog meer anderen die geene benaeming hebben.

De volgende by-woórden zyn onregelmaetig in de vergelyking: *wel, beter, best; kwalyk, erger, ergst; veel, meer, of meerder; meest, of allermeest; weynig, minder, minst of allerminst.*

AENMERKINGEN.

I. *Al* word als een byvoegsel genomen, wanneer het geheel beteekent; B. V.:

Al myn vermaak is in de boeken.

Al is een by-woord, wanneer het in den zin van *alreeds* gebruykt word; B. V.:

Hebt gy *AL* uwen opstel gemaekt?

Al beteekent ook *alhoewel*; B. V.:

AL had ik den wil.

2. Het woórdeken *als* bedied zeer dikwils *wanneer*; B. V.:

Gy spreekt *ALS* ik leer.

Als word ook gebruykt voór gelyk; B. V.:

Hy klapt *ALS* een ekster.

Men gebruykt *als* in de trappen van vergelyking die de *gelykheyd* beduyden; B. V.:

Hy is zoo ryk *ALS* Cresus.

3. *Ooyt* en *nooyt* gebruykt men voór de voórledene tyden; B. V.:

Ik had het *NOOYT* gedagt. Wie zou dit *ooyt* geloofd hebben?

En *immer* en *nimmer* voór den toekoómdenden tyd; B. V.:

Als ik *IMMER* geleerd worde.

4. Men heet by-woórdige spreek-wyzen twee of verscheyde woórden die de kragt en beteekenis van 't by-woórd hebben; als: *onder een*, *op eénen oogenblik*, *by beurte*, *in 't algemeen*, *met eenen*, *buyten weeten*, *voór 't overig*, *het onderste boven*, *het agterste voór*, enz.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van het Voórzetsel.

Het voórzetsel is een onveranderlyk woórd welk dient om de betrekking te bepaelen die de zaeken onder zich hebben.

Het voórzetel, dus genoemd om dat het voór 't woórd welk het beheerscht gesteld word, is scheydbaer of onscheydbaer.

De geéenen die den aenklaeger beheerschen; als: *by, agter, voór, ter, te, tot, ten, om, rondom, buyten, tegen, tegens, jegens, nevens, op, boven, doór, binnen, onder, omtrent, tusschen, na, naer, nae, in, aen, van, met, uyt, zonder, behalven, volgens, sedert, wegens, langs, over, voórby*; zyn scheydbaer, om dat zy alleen kunnen bestaen.

De onscheydberen zyn: *be, ge, er, her, on, ont, ant, ver, wan*, als: *BELOONEN, GEBIEDEN, ERKENNEN, HERSCHRYVEN, ONBEDAGT; ONTBINDEN, ANTWOORDEN, VERPLAETSEN; WANHOOP*; dus genoemd om dat zy alleen niet kunnen bestaen.

Aenmerkingen op sommige Voórzetels.

1. *Nae*, drukt de beweéging tot eene plaets uyt; B. V.:

Dikwils sloeg Annibal zyn gezig *NAE* den kant van Italiën, zich verwytende van zyn zegepraelend heyr, fluks naer den slag van Cannen *NAE* Roomen niet aengevoerd te hebben.

Naer, beteekent *voórby, agter*, of naer dat de zaak waer men van spreékt, gebeurd is; B. V.:

NAER den zonnen-ondergang; *NAER* den zond-vloed; ik zal u schryven *NAER* dat ik geleézen heb.

Na, beteekent *volgens*; B. V.:

Een beéltenis *NA* het leéven; *NA* myn dunken; *NA* de beste schryvers.

2. *Tot*, wyst de beweéging nae eene plaets aen; B. V.:

Annibal zond van de stad Zama eenen bode *TOT* Scipio, om hem eene saemenspraek te vraegen, maer gelyk zy

niet overeen kwamen wegens de voorwaerden van den vrede, keerden zy weder TOT hunne vaderlanders, aenkondigende dat men TOT de wapens moest wederkeeren om het geschil te beslissen.

Men gebruykt ook *tot* in de volgende spreuken:

Eene stad TOT den grond verdelgen. TOT gek dienen. TOT mynent, TOT uwent, TOT nog toe, TOT morgen, enz.

3. *Te*, beteekent stilte in eene plaets; als:

Gedrukt *TE* Gent, *en niet* TOT Gent. Hy is *TE* huys of *T*'huys. Hy zal *TE* Brussel koömen. Als Manlius *TE* Roomen wederkeerde.

Te, word dikwils voór een werk-woörd gesteld; als:

TE biegten gaen; beginnen *TE* spreéken.

Te, word ook voór *al te* gebruykt; als:

TE groot, *TE* kleyn, *TE* vroeg, *TE* laet; *TE* veel, *TE* weynig.

Men vind *te* nog in andere spreuken:

TE bed, *TE* nagt; *TE* voet, *TE* peérd; *TE* gronde gaen; *TE* scheép gaen.

Scipio aldus den vrede *TE* waeter en *TE* land verzekerd hebbende, deed zyne krygsbenden inscheépen, en kwam *TE* Roomen weder.

4. *Uyt* word gebruykt, 1° in den zin van *buyten*; als: *hy gaet UYT zyn huys*. 2° In den zin van *met*; als: *UYT alle myne kragten*. 3° In den zin van *doór*; als: *UYT haet*, *UYT nood*.

5. *Om*, beteekent *rondom*, als: *hy wandelde OM de kerk*. *Hy loopt OM de merkt*; en ook voór, als: *OM te schryven*; *OM het geld*; *OM mynent wil*.

Om word ook dikwils in de volgende spreuken gevonden: *dien tyd is OM*; *den wind is OM*; *het weér is OM*.

6. *Ter*, by ineentrekking voór *tot der*, geeft den tyd en de plaets te kennen; B. V.:

TER regter hand gezeeten. TER goeder uere. Zich TER plaets begeeven. TER hellen nedergedaeld. TER nauwer nood ontkoómen.

7. *Ten* gebruykt men ook by ineentrekking voor *tot den*, en wyst ook den tyd en de plaets aen, als :

TEN derden dage verreezen. TEN tyde van den latynschen oórlog. TEN huyze van zynen vader. TEN eeten gaen by iemand. Gedaen TEN raede.

8. *Onder*, beteekent, 1° iet dat onder iet ligt; als: *onder de tafel*; ONDER *de boeken zult gy den brief vinden*. 2° *Tusschen*; als: ONDER *de menschen*, ONDER *het wandelen*, ONDER *myne pen- nen*. 3° *Geduerende*; als: ONDER *het ryk van Nero wierden veële vreedheden begaen*.

NEGENSTE HOOFDSTUK.

Van de Koppel-woórden,

Het koppel-woórd of het voeg-woórd is het geén welk den eenen zin aen den anderen knoopt; B. V. :

Zyne gestalte was verheven EN hoog-agtbaer, het koleur zyns aenzigts was nog frisch EN bloozende; zyne oogen waeren hevig EN doordringende.

Van de verscheyde slachten van Koppel-woórden.

1° *Desaemenbindende* die dienen om de spreek- wyzen of zinnen te saemen te voegen: *en, ook, nog, mede*.

2° *De scheydende*, die de leden eener rede wel aeneenvoegen, maer de zaeken die men uytspreekt, nogtans scheyden: *of, doch, het zy, noch* (1).

(1) *Nog en noch* worden verscheydenlyk gebruykt. *Nog* is een verbindend voeg-woórd; B. V. : *waere hy*

3° De *wederstrevende*, die eene tegenstelling aentoonen tussshen het geén voorgaet en het geén volgt: *maer, egter, nogtans, maer of, niettemin, evenwel, toch, in tegendeel, daerentegen.*

4° De *verhaelende*, die het verhael eener zaek opgeéven: *dat, hoe, enz.*

5° De *voórwaerdelyke* die eenig besprek te kennen geéven: *zoo, indien, by aldien, ten zy, is 't zaeke, waer het zaeke, ingevalle dat, enz.*

6° De *reden-geévende*, die de oorzaak, waerom men iet gedaen heéft, aenwyzen: *omdat, want, vermits, daerom, om dieswille, enz.*

7° De *geénen* die den *tyd*, de *schikking* aentoonen: *als, zoo lang, zoo veel als, eer dat, zoo haest als, alswanneer, enz.*

8° De *beslytende* die tot het eyndigen eener rede dienen: *wel nu, nu, nu dan, wel aen, dus, derhalven, dan, diesvolgens, aldus, alzoo, zoo dat, zoodaenig dat, invoege dat.*

9° De *vergelykende* die de vergelyking tusschen twee-stellingen bewyzen: *zoo wel als, gelyk als, zoo als.*

10° Die eene *uytzondering* te kennen geéven: *als dat, uytgenomen dat, behalven dat, al is het, of schoon, schoon dat, hoewel, alhoewel.*

11° Die dienen om *bytevoegen*: *dat nog meer is, daer en boven, te meer, ten anderen, mitsgaders.*

En veéle anderen die het gebruyk zal doen kennen.

maer blyven staen, ik zou hem NOG meer gezeyd hebben.

Noch is een woord van loochening of uytsluytend voegwoord; B. V.: *Mynen broeder bemoeyd zich NOCH met bloemen, NOCH met boomen, NOCH met vrugten; hy doet niet dan leeren. -- NOCH het een NOCH het ander.*

Het voeg-woord *dat* is zeer veel in 't gebruik: het word onderscheyden van den betrekkelijken voornaem *dat*, doordien het niet veranderd kan worden in *den welken*, *de welke*, *het welk*.

Dat tusschen twee werk-woorden staende, beheerscht de aentoonende wyze; B. V.:

Ik hoop *DAT* hy zal koómen.

Maer het eerste werk-woord een *verlangen* of eenen *wensch* uytdrukkende, beheerscht het de aenvoegende wyze; B. V.:

Ik begeer *DAT* hy in deugden *opgroeye*.

(Ziet de handeling over de aenvoegende wyze bladz. 95).

TIENDE HOOFDSTUK.

Van de Tusschen-zetsels.

Het tusschen-zetsel, zegt *Des Roches*, is een woord dat de *hertstogten* en de *beweégingen* der ziele te kennen geeft, als: de *blydschap*, de *droefheyd*, de *vreeze*, enz.

1° De blydschap :	<i>Ha ! goed ! hey ! zoo ! he la !</i>
2° De droefheyd :	<i>Helaes ! ach ! och arm ! ay my ! wee my !</i>
3° De vreeze :	<i>Ha ! ach ! och !</i>
4° Den afkeer :	<i>Ei ! foey ! foey dan ! ó schanda !</i>
5° De verwondering :	<i>Hoe ! wat ! ho ! jemini !</i>
6° De uytchreuwing :	<i>ó ! (1).</i>
7° De bede of vleyery :	<i>Ey ! ey lieve ! toch !</i>
8° Den wensch :	<i>Och ! ochof ! ofdat ! vaert wel !</i>

(1) Het tusschen-zetsel *ó* word gemeenelyk geplaeft voor eene zaak of voor eenen persoon tot welken men het woord voert; B. V.: *ó mynen God ! ó vaderland ! ó eerlooze stad ; ó Hercules ! hoe koud zyn uwe badstoóven !*

110 *Nieuwe Grond-beginselen der vl. Tuel.*

- 9° De bedreyging : *Wee ! wee u !*
 10° De bespotting : *Jou ! jou !*
 11° De stilzwygendheyd : *Stil ! sus ! st !*
 12° Den schrik : *Wapen ! moord !*
 13° Om moed te geéven : *Sa ! koóm aen ! wel aen ! schep
moed ! wakker ! lustig !*
 14° Om zagtelyk aen te wakkeren : { *Stillekens ! zoetjes ! traeg ! lang-
zaem !*
 15° Om te roepen : *Hem ! hoort ! zeg ! hola ! ho ! pst !*
 16° Om te waerschouwen vanzich te schikken, af te wenden : { *Past op ! ziet toe ! myd u ! slaet
gaede ! gaet uyt den weg !*
 17° Om te gebieden : *Gauw ! rap ! gezwind ! ras ! op !
vlug !*
 18° Om het geweene te kennen te geéven : { *He ! hu !*
 19° Om te lachen : *Ha ! ha ! ha !*
 20° Om toe te juygen : *Deftig ! zeer wel !*
 21° Om het gevaer aen te wyzen : { *Help ! help ! (als men om on-
derstand roept).
Brand ! brand ! (als iet in brand
staet).*
 22° Om toetestemmen : *Wel nu ! het zy zoo !*

DRUK-FEYLEN.

- Bladz. 2 Reek* 6 bekomen , *leest* bekoómen.
 — 26 — 19 zoon, zoonen , — zoón, zoónen.
 — 30 — 31 het meestedeel , — 10. Het meeste-
deel.
 — 33 — 31 nogtaus , — nogtans.
 — 40 — 14 of zaek , — of eene zaek.

Dit Werksken word verkogt 75 centimen.

BLAD-WYZER.

EERSTE DEEL.

Konst-woorden in dit werk gebruikt	Bladz. 6
I. HOOFDSTUK. Over de letters in de spelling gebruikt	13
I. AFDEELING. Uytpraek der klinkers	14
II. ——— Uytpraek der medeklinkers	15
III. ——— Van de twee-klinkers	17
IV. ——— Van de dry-klinkers	18
II. HOOFDSTUK. Van de woorden en lettergreepen	19
III. ——— Van de hoofd-letters	Ib.
IV. ——— Over de welluydenheyd	20
V. ——— Van de geluyd-teekens	Ib.
VI. ——— Van het letter-uytlaetings teeken	22

TWEEDE DEEL.

Van de deelen der redevoering	23
I. HOOFDSTUK. Van het zelfstandig woord.	24
I. AFDELLING. Over deszelfs verdeeling	Ib.
II. ——— Van de verkleyen-woorden	Ib.
III. ——— Over de getallen of het enkel- en meer- voud	26
IV. ——— Maeking van het meervoud in de zelf- standige naemen	Ib.
V. ——— Van de geslachten (handeling over de).	29
VI. ——— Van de naembuygingen	36
II. HOOFDSTUK. Van het byvoegelyk naem-woord	Ib.
I. AFDEELING. Deszelfs aerd en gebruyk	Ib.
II. ——— Maeking zyner uytgangen	37
III. ——— Over de byvoegelyke tel-woorden en nae- men van getal	39
IV. ——— Trappen van beteekening	40
III. HOOFDSTUK. Van de lidwoorden	42
Handeling over de natuer en het gebruyk der naemvallen	44

BLAD-WYZER.

IV. HOOFDSTUK.	Van de voórnaem-woórden.	Bladz. 47
I. AFDEELING.	Van de persoonelyke voórnaem-woórden	48
II. ———	Van de bezittende voórnaem-woórden.	50
III. ———	Van de aentoonende voórnaem-woórden.	52
IV. ———	Van de vraegende voórnaem-woórden.	54
V. ———	Van de betrekkelyke voórnaem-woórden.	55
VI. ———	Van de onbepaelde voórnaem-woórden.	56
V. HOOFDSTUK.	Van het werk-woórd	57
I. AFDEELING.	Deszelfs verdeeling	58
II. ———	Van de personen	59
III. ———	Van de wyzen der werk-woórden . . .	Ib.
IV. ———	Van de tyden der werk-woórden . . .	60
V. ———	Van de behulpzaeme werk-woórden. . .	61
VI. ———	Der zelve gebruyk	67
VII. ———	Van de regelmactige werk-woórden . .	Ib.
VIII. ———	Van het maeken der tyden	73
IX. ———	Over de onregelmaetige werk-woórden .	86
BYZONDER HOOFDSTUK.	Handelende over den beheerscher en de beheersching van 't werk-woórd , en de aenvoegende wyze.	
I. AFDEELING.	Van den beheerscher	94
II. ———	Van de beheersching	Ib.
III. ———	Handeling over de aenvoegende wyze . .	95
VI. HOOFDSTUK.	Van de deel-woórden	99
VII. ———	Van de by-woórden	102
VIII. ———	Van het voórzetsel	104
IX. ———	Van de koppel-woórden	107
X. ———	Van de tusschen-zetsels	109

Eynde van den Blad-wyzer.

